

UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA EKONOMICKO-SPRÁVNÍ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2009

Michaela Bydžovská

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní

Vzdělávání jako zdroj ekonomického růstu a rozvoje

Michaela Bydžovská

Bakalářská práce

2009

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Ústav ekonomie
Akademický rok: 2008/2009

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Michaela BYDŽOVSKÁ**
Studijní program: **B6202 Hospodářská politika a správa**
Studijní obor: **Veřejná ekonomika a správa**
Název tématu: **Vzdělání jako zdroj ekonomického růstu a rozvoje**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Úvod

1. Vzdelání a vzdělávání z teoretického úhlu pohledu
2. Systém vzdělávání v ČR
3. Vliv vzdělanostní úrovně obyvatel na ekonomiku

Závěr

Literatura

Přílohy

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

cca 30 stran

Forma zpracování bakalářské práce:

tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

DVOŘÁKOVÁ, Zuzana. Slovník pojmů k řízení lidských zdrojů. 1. vyd. Praha: C.H.BECK, 2004. 158 s. ISBN 80-7179-468-6

HRONÍK, František. Rozvoj a vzdělávání pracovníků. Praha: Grada, 2006. 240 s. ISBN 978-80-247-1457-8

KADEŘÁBKOVÁ, Anna. Výzvy pro podnikání - inovace a vzdělávání. 1. vyd. Praha: Linde, 2004. 200 s. ISBN 80-86131-50-5

PILNÝ, Jaroslav. Ekonomika veřejného sektoru I: pro kombinovanou formu studia . 2. upr. vyd. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2007. 140 s. ISBN 978-80-7194-933-6

PRŮCHA, Jan. Vzdělávání a školství ve světě: Základy mezinárodní komparace vzdělávacích systémů. 1. vyd. Praha: Portál s.r.o., 1999. 320 s. ISBN 80-7178-290-4

NĚMEC, Otakar. Lidské zdroje na trhu práce. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2002. 151 s. ISBN 80-245-0350-6

ŠIK, Ota. Ekonomický růst, nerovnováhy a hospodářská politika. 1. vyd. Ostrava: Litera Nova, 1991. 121 s. ISBN 80-901081-0-5

VARADZIN, František. Ekonomický rozvoj a růst. 1. vyd. Praha: Professional Publishing, 2004. 329 s. ISBN 80-86419-61-4

Vedoucí bakalářské práce:

doc. Ing. Liběna Tetřevová, Ph.D.

Ústav ekonomie

Datum zadání bakalářské práce:

6. června 2008

Termín odevzdání bakalářské práce:

1. května 2009

doc. Ing. Renáta Myšková, Ph.D.

děkanka

L.S.

prof. RNDr. Bohuslav Sekerka, CSc.

vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 9. července 2008

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 19. 4. 2009

Michaela Bydžovská

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala všem, kteří přispěli k vytvoření této bakalářské práce, především vedoucí práce doc. Ing. Liběně Tetřevové, Ph.D. za odborné vedení a užitečné rady při zpracování. Dále bych ráda poděkovala rodině, která mně vytvořila příjemné prostředí nejen při přípravě bakalářské práce, ale i po celou dobu studia.

SOUHRN

Práce je věnována vzdělání jako hodnotě, která výrazným způsobem může ovlivnit nejen osobní život jedince, ale i celou společnost, ať již z pohledu ekonomické prosperity či konkurenceschopnosti. Zabývá se nejen vysvětlením pojmů vzdělání a vzdělávání, historickými aspekty vzdělávání, ale i systémem vzdělávání v České republice a výrazným vlivem vzdělanosti obyvatelstva na trh práce nejen v České republice, ale i v rámci celé Evropské unie.

KLÍČOVÁ SLOVA

vzdělání, vzdělávání, předškolní vzdělávání, základní vzdělávání, střední vzdělávání, vyšší odborné vzdělávání, vysokoškolské vzdělávání, trh práce

TITLE

Education as a Source of Economic Growth and Development

ABSTRACT

The thesis deals with the education as a value which may significantly affect not only the personal life of an individual, but also the whole society both from the point of view of economic prosperity and competitive strength. It is focused on the explanation of the terms education and educational process and their historical aspects. Furthermore, it describes the system of education in the Czech Republic. The significant influence of educational level of the population on labour market not only in the Czech Republic, but in the European Union is also included in the thesis.

KEYWORDS

education, pre-school education, basic education, secondary education, tertiary technical education, university education, labour market

Obsah

Seznam obrázků	10
Seznam tabulek	10
Úvod	10
1. Vzdělání a vzdělávání z teoretického úhlu pohledu	11
1.1 Vzdělání.....	11
1.1.1 K čemu je umět číst a psát?.....	12
1.1.2 Historie vzdělání.....	12
1.2 Vzdělávání.....	13
1.3 Evropský rámec kvalifikací pro celoživotní vzdělávání.....	14
2. Systém vzdělávání v České republice	18
2.1 Předškolní vzdělávání.....	18
2.1.1 Mateřské školy podle zřizovatele.....	19
2.1.2 Děti se speciálními vzdělávacími potřebami v mateřských školách.....	20
2.2 Základní vzdělávání.....	21
2.2.1 Situace v České republice.....	21
2.2.2 Situace v zahraničí.....	23
2.3 Střední vzdělávání.....	23
2.3.1 Střední vzdělání.....	25
2.3.2 Střední vzdělání s výučním listem.....	26
2.3.3 Střední vzdělání s maturitní zkouškou.....	27
2.4 Vyšší odborné vzdělávání.....	32
2.5 Vysokoškolské vzdělávání.....	34
2.5.1 Veřejné vysoké školy.....	34
2.5.2 Soukromé vysoké školy.....	36
2.5.3 Státní vysoké školy.....	38

2.5.4	Mezinárodní srovnání	39
3.	Vliv vzdělanostní úrovně obyvatel na ekonomiku	41
3.1	Trh práce	41
3.1.1	Nabídková strana trhu práce	41
3.1.2	Poptávková strana trhu práce	42
3.2	Trh práce v České republice	44
3.2.1	1. čtvrtletí roku 2008	44
3.2.2	2. čtvrtletí roku 2008	45
3.2.3	3. čtvrtletí roku 2008	46
3.2.4	4. čtvrtletí roku 2008	47
3.3	Vzdělanostní struktura obyvatel v České republice.....	49
3.4	Požadované vzdělání uchazečů o zaměstnání.....	54
3.5	Trh práce v Evropské unii.....	55
	Závěr	56
	Seznam použité literatury	57
	Seznam zkratk	60

Seznam obrázků

Obr. 1 Křivka nabídky práce	42
Obr. 2 Křivka poptávky po práci	43
Obr. 3 Struktura populace starší patnácti let podle nejvyššího stupně vzdělání.....	50

Seznam tabulek

Tab. 1 Deskriptory definující úrovně v evropském rámci kvalifikací (1. část).....	16
Tab. 2 Deskriptory definující úrovně v evropském rámci kvalifikací (2. část).....	17
Tab. 3 Přehled počtu dětí navštěvující mateřské školy	18
Tab. 4 Přehled počtu mateřských škol podle zřizovatele	20
Tab. 5 Počty dětí se speciálními vzdělávacími potřebami v mateřských školách.....	20
Tab. 6 Přehled počtu žáků a tříd základních škol, včetně škol soukromých, církevních a specializovaných ve školním roce 2007/08	22
Tab. 7 Počty integrovaných žáků v základních školách ve školním roce 2007/08	22
Tab. 8 Kódové označení pro oblast středního vzdělávání	25
Tab. 9 Přehled počtu škol a žáků SOU a OU (bez nástavbového studia) podle zřizovatele ve školním roce 2007/08	26
Tab. 10 Přehled počtu škol a žáků středních odborných škol podle zřizovatele ve školním roce 2007/08	28
Tab. 11 Přehled počtu žáků středních odborných škol podle oborových skupin ve školním roce 2007/08	29
Tab. 12 Přehled počtu škol a žáků gymnázií podle zřizovatele ve školním roce 2007/08	30
Tab. 13 Přehled počtu škol a žáků nástavbového studia podle oborových skupin ve školním roce 2007/08	32
Tab. 14 Přehled počtu studentů vyšších odborných škol podle oborových skupin (denní forma studia) ve školním roce 2007/08.....	33
Tab. 15 Výsledky přijímacích řízení vybraných veřejných vysokých škol v roce 2007.....	34

Tab. 16 Přehled veřejných vysokých škol a počtu jejich studentů v akademickém roce 2007/08.....	35
Tab. 17 Počty studentů, nově přijatých a počty absolventů veřejných vysokých škol (bez doktorského studia) ve školním roce 2004/2005.....	36
Tab. 18 Počty studentů a absolventů soukromých vysokých škol za rok 2007 (1. část).....	37
Tab. 19 Počty studentů a absolventů soukromých vysokých škol za rok 2007 (2. část).....	38
Tab. 20 Počet vysokoškolských studentů na 100 000 obyvatel v některých evropských státech	39
Tab. 21 Vzdelanostní struktura obyvatel České republiky v roce 2007 (v tis.)	51
Tab. 22 Vzdelanostní struktura žen v České republice v roce 2007 (v tis.)	52
Tab. 23 Vzdelanostní struktura mužů v České republice v roce 2007 (v tis.).....	53

Úvod

Po roce 1989 došlo ke značným společenským a ekonomickým změnám, v rámci těchto změn se postupně měnila vzdělanostní a oborová struktura žáků a studentů. Změny, ke kterým došlo v polistopadovém období ve struktuře absolventů, byly tak zásadní, že se odrazily i v uplatnění absolventů v pracovní sféře.

Měnila se i vlastní sféra práce, došlo k výrazným změnám nejen vlastnických struktur, ale značně se změnily i proporce jednotlivých sektorů a odvětví. Před rokem 1989, na rozdíl od vývoje v průmyslově rozvinutém světě, u nás byla zachována „tradiční“ struktura zaměstnanosti, postavená na silné industrializaci. Výsledkem byla nevhodná sektorová struktura pracovníků, s vysokou zaměstnaností v průmyslu a s podceněným a nedostatečně rozvinutým sektorem služeb, zejména v kvartérním sektoru. To bylo nepříznivé pro zásadní změny naší ekonomiky, což také vedlo jak k přebytku, tak k nedostatku pracovníků v jednotlivých sektorech a k následným změnám zaměstnání velkých počtů pracovníků.

V souvislosti s vývojem školství i ekonomiky probíhaly úvahy o možnostech uplatnění absolventů na trhu práce a o problémech, které vznikají v jejich zaměstnanosti. Počet nezaměstnaných absolventů dosahuje značně vysokých hodnot, avšak tyto hodnoty jsou vysoké i u ekonomicky aktivní populace jako celku. Podíl absolventů na nezaměstnanosti je obdobný jako v ostatních rozvinutých zemích. Problematika nezaměstnanosti absolventů se již mnoho let sleduje a analyzuje. Je zřejmé, že na mnoho problémů se přesto nedostává dostatečných odpovědí. Ve strojírenských a stavebních oborech jsou vyslovovány ze strany zaměstnavatelů kritické připomínky k nedostatku absolventů.

Jsou prováděny studie, které se zabývají problematikou uplatnění absolventů ve sféře práce, a to převážně z hlediska shody získaného vzdělání a vykonávaného zaměstnání. Je potřebné získávat informace nejen o aktuální situaci, ale i sledovat některé vývojové trendy v dlouhodobém vývoji.¹

Cílem bakalářské práce je souhrnně zpracovat problematiku vzdělávání jako zdroje ekonomického růstu a rozvoje v podmínkách České republiky.

¹ VOJTĚCH, J; FESTOVÁ, J. *Shoda dosaženého vzdělání a vykonávaného zaměstnání*. Praha: Národní ústav odborného vzdělávání, 2002, s. 3.

1. Vzdělání a vzdělávání z teoretického úhlu pohledu

1.1 Vzdělání

Vzdělání je souhrn znalostí a dovedností, které získáváme pomocí vzdělávání, ale i duchovních (morálních) hodnot ať již formou formálního, neformálního či informálního učení. Slovo vzdělání – „edukace“ pochází z latinského slova „educare“, znamenající „vedení ven“ nebo „vedení vpřed“. Cílem edukace je přenos myšlenek z jednoho člověka na druhého. Edukace existuje od začátku lidské historie.

Na edukační proces působí i vlivy vnějšího prostředí. Tento proces může fungovat s různou efektivností. Jednou z možností, jak ji měřit, je využití didaktických testů ve spojení se statistickými výzkumnými metodami.

Formální vzdělávání probíhá, když si společnost, skupina nebo jednotlivec sestaví učební osnovu pro vzdělávání lidí, obvykle mladých. Formální vzdělávání může být systematické a důkladné, ale sponzor vzdělání může hledat vlastní výhody při formování vnímavých mladých žáků. Současné edukační systémy posuzují znalosti pomocí testů a pracovního nasazení a pak přidělují každému studentu hodnocení, nejčastěji známku.²

Neformální vzdělávání probíhá vedle hlavních vzdělávacích systémů a zpravidla nevede k získání formalizovaného certifikátu. Neformální vzdělávání může být poskytováno na pracovišti a prostřednictvím činností organizací a sdružení občanské společnosti (např. v organizacích pro mládež, v odborech a v politických stranách). Může být poskytováno také prostřednictvím organizací nebo služeb, které byly ustaveny se záměrem doplňovat formální systémy (např. výtvarné, hudební a sportovní aktivity nebo soukromé vyučování připravující na zkoušky).

Informální vzdělávání je přirozeným doprovodným znakem každodenního života. Na rozdíl od formálního a neformálního vzdělávání nemusí být informální vzdělávání vždy vzděláváním záměrným. Proto ani sami jeho účastníci nemusí snadno rozpoznat, jak přispívá k jejich vědomostem a dovednostem.

² WIKIPEDIE: *Vzdělání* [on line]. [cit. 2009-04-27]. Dostupný z WWW: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Vzd%C4%9B1%C3%A1n%C3%AD>>.

Vzdělání se promítá do vnitřních kvalit projevujících se v osobnosti jedince, což nazýváme vzdělaností. V současné době se klade velký význam na celoživotní vzdělávání, to by se tedy nemělo týkat jen mladých lidí.

1.1.1 K čemu je umět číst a psát?

Vzdělání přináší společensky cenné hodnoty:

- Je jedním z nejlepších nástrojů ekonomů pro boj s chudobou. S rostoucí mírou vzdělání rostou příjmy, zrychluje se zavádění nových technologií, a tím i ekonomický růst.
- Vzdělání je také jedním z neúčinnějších nástrojů zdravotníků. Díky obrovskému počtu škol (jde o druhou nejhustší síť na světě po policejních stanicích) mají školní intervence silný dopad na zlepšení výživy dětí a na prevenci nemocí, jako je například HIV/AIDS. Navíc vzdělání napomáhá plánovanému rodičovství a snižuje úmrtnost dětí a matek.
- V neposlední řadě je vzdělání také účinným politickým nástrojem: emancipuje, a tím posiluje politickou angažovanost a demokratické rozhodovací procesy.³

1.1.2 Historie vzdělání

Vzdělání existuje po většinu lidské historie. Zjednodušeně řečeno, vzdělání je vyučování myšlenek, dovedností, principů atd. Zvířata, která se učí od rodičů, též mají některé ze svých úkonů dané instinktem. Ale lidé, když začali vyvíjet pomůcky a vědomosti, které měly být vyučovány, šli ještě dále. Myslíme-li na vzdělání jako na část kulturní evoluce lidí, znamená to, že tu vždy byl nějaký typ vzdělání.

V roce 1994 Dieter Lenzen – prezident z Freie Universität Berlin řekl, že vzdělávání začalo buď před miliónem let, nebo v roce 1770 (první katedra pedagogie byla v tom čase založena na univerzitě v Halle, Německo). Tento výrok Lenzena naznačuje ideu, že vzdělávání jako věda nemůže být separována do vzdělávacích tradic existujících předtím.

Na západě Evropy jsou původy vzdělání spojeny s organizovanou církví: kněží pochopili důležitost propagace pozitivních předností u mladých a založili, udržovali

³ WIKIPEDIE: *Vzdělání* [on line]. [cit. 2009-04-27]. Dostupný z WWW: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Vzd%C4%9B1%C3%A1n%C3%AD>>.

a vybavili personálem školní systémy. V Evropě mělo mnoho prvních univerzit katolické kořeny. Během následujícího věku osvícenství se spojení mezi vírou a vzděláním zmenšilo.

Jean-Jasques Rousseau podnítl vlivnou rano-romantickou reakci na formalizované vzdělávání založené na víře v čase, kdy se koncept dětství začal vyvíjet jako odlišný aspekt vývoje člověka.

Konvenční sociální historie uvádí, že na začátku 19. století průmyslová revoluce propagovala potřebu množství disciplinovaných, vyměnitelných pracovníků, kteří disponovali alespoň minimální gramotností.

Počítače se stávají stále důležitějším faktorem ve vzdělání, buď pro vzdělání online, nebo e-learningu. Tímto způsobem mohou jednotlivci studovat lekce a materiály snadno přes internet. Také knihovny poskytují levný neformální přístup ke knihám a jiným materiálům.⁴

1.2 Vzdělávání

Vzdělávání každého člověka je proces, který začíná po narození a pokračuje celý život. Existují teorie, že vzdělání začíná už před porodem, někteří rodiče mluví na dítě nebo mu pouští hudbu, s tím, že doufají v ovlivnění dítěte. Pro některé lidi úsilí a úspěchy denního života poskytují mnohem víc informací než formální škola. Členové rodiny mohou prohloubit efekt vzdělání – často víc než sami postřehnou – i když rodinné vyučování může fungovat velmi neformálně.

V České republice byl k 1. 9. 1998 zahájen experiment pod názvem „Pokusné ověřování odlišné organizační formy základního vzdělávání – domácí vzdělávání“. Probíhal po dobu 5 let na vybraných, tzv. kmenových školách (Bratrská škola v Praze 7, Církevní MŠ a ZŠ J. A. Komenského v Liberci, ZŠ Ostrava, ZŠ Letohradská v Praze 7). V současnosti se doma vzdělává cca 270 dětí v 1. - 5. ročníku. Společnosti, které propagují domácí vzdělávání v České republice, jsou Sdružení přátel domácí školy a Asociace domácího vzdělávání.

Domácí vzdělávání představuje jednu z forem individuálního vzdělávání, kde je žák vyučován doma. Od září 2001 se tato forma omezuje na děti se „specifickými vzdělávacími

⁴ WIKIPEDIE: *Vzdělání* [on line]. [cit. 2009-04-27]. Dostupný z WWW: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Vzd%C4%9B1%C3%A1n%C3%AD>>.

potřebami“ (děti s poruchami učení, výjimečně nadaní jedinci atd.). Ten, kdo dítě vzdělává, je rodič dítěte (nebo jím pověřená osoba). Doma vzdělávající rodič musí mít minimálně středoškolské vzdělání s maturitou. Dítě je zapsáno v kmenové škole, jejíž ředitel také odpovídá za výsledky vzdělávání. Podle zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů (dále jen školský zákon) je možné požádat o povolení domácího vzdělávání na jakékoliv základní škole v České republice. Pokroky dětí jsou zjišťovány dvakrát ročně, kdy docházejí do školy na přezkoušení. Vztah rodiny a školy probíhá i formou konzultací, školou organizovaných setkání rodičů či návštěv pracovníka školy v rodině. Děti se mohou zúčastnit i všech akcí školy, případně navštěvovat výuku některých předmětů, kterou rodina není schopna zajistit. Nedostatek kontaktu dítěte se spolužáky by měl být kompenzován volnočasovými aktivitami. Rodiny si také mohou vypomáhat vzájemně, například při výuce dětí v odbornějších předmětech, při uměleckých činnostech.

Většina zastánců domácí školy se opírá o Základní listinu práv a svobod, která hovoří o povinném vzdělávání (na rozdíl od povinné školní docházky) a zaručuje rodičům právo rozhodovat o způsobu, jakým svým dětem vzdělání zajistí.

Nejvíce zkušeností s domácím vzděláváním mají v USA, tam se první pokusy vzdělávat děti doma objevily v 60. letech 20. století. Motivace rodičů byla nespokojenost s kvalitou veřejného školství. Vedle USA je tzv. homeschooling více rozšířen i v Austrálii. V Evropě je poptávka po domácím vzdělávání menší než v zámoří, přesto se s ním setkáváme v řadě evropských zemí (Norsko, Švédsko, Holandsko, Švýcarsko, Velká Británie, Belgie, Lucembursko, Maďarsko).⁵

1.3 Evropský rámec kvalifikací pro celoživotní vzdělávání

Evropský parlament a Rada Evropské unie, s ohledem na Smlouvu o založení Evropského společenství, s ohledem na návrh Evropská komise, s ohledem na stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru, s ohledem na stanovisko Výboru regionů, v souladu s postupem uveřejněným v článku 251 Smlouvy, vzhledem k těmto důvodům:⁶

1. rozvoj a uznávání znalostí, dovedností a kompetencí občanů je důležitý pro osobní rozvoj, konkurenceschopnost, zaměstnanost a sociální soudržnost ve Společenství.

⁵ VALIŠOVÁ, A; KASÍKOVÁ, H. *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada Publishing, a. s., 2007, s. 101.

⁶ KADLEC, M. *Evropský rámec kvalifikací*. Praha: Národní ústav odborného vzdělávání, 2007, s. 3.

Tento rozvoj a uznávání znalostí by tedy měly usnadňovat mezinárodní mobilitu pracovníků a studujících a přispívat ke splnění požadavků nabídky a poptávky na evropském pracovním trhu,

2. Evropská rada na zasedání v Lisabonu v roce 2000 dospěla k závěru, že větší transparentnost kvalifikací by měla být jedním z důležitých prvků, jež jsou nezbytné k tomu, aby se systémy vzdělávání a odborné přípravy ve Společenství přizpůsobily požadavkům společnosti založené na znalostech. Na zasedání v Barceloně v roce 2002 pak Evropská rada vyzvala k užší spolupráci v odvětví vysokých škol, a také ke zlepšení transparentnosti a metod uznávání v oblasti odborného vzdělávání a přípravy,
3. Evropská komise byla vyzvána, aby ve spolupráci s Radou EU a členskými státy rozvíjela rámec pro uznávání kvalifikací v oblasti vzdělávání i odborné přípravy a aby podobnou činnost podporovala také v oblasti odborného vzdělávání,
4. společné zprávy Rady a Komise o provádění pracovního programu „Vzdělávání a odborná příprava 2010“, přijaté v letech 2004 a 2006, zdůraznily nutnost rozvíjet evropský rámec kvalifikací,
5. v souvislosti s kodaňským procesem dne 15. listopadu 2004 bylo za nejdůležitější úkol označeno vypracování otevřeného a flexibilního evropského rámce kvalifikací, který by byl založen na transparentnosti a vzájemné důvěře a který by měl představovat společný referenční rámec pro vzdělání i odbornou přípravu,
6. význam přijetí evropského rámce kvalifikací byl vyzdvihnut na bruselském zasedání Evropské rady v březnu 2005 a v březnu 2006,
7. toto doporučení není v rozporu s rámcem pro Evropský prostor vysokoškolského vzdělávání,
8. toto doporučení nenahrazuje ani neurčuje národní systémy kvalifikací ani národní kvalifikace. Evropský rámec kvalifikací nepopisuje jednotlivé kvalifikace ani schopnosti jedinců a konkrétní kvalifikace by měla být přidělena k příslušné úrovni Evropského rámce kvalifikací prostřednictvím odkazu na příslušné národní systémy kvalifikací,
9. toto doporučení by mělo přispět k modernizaci systémů vzdělávání a odborné přípravy, k propojení vzdělávání, odborné přípravy a zaměstnání a k budování mostů mezi formálním a neformálním vzděláváním, což povede rovněž k ověření výsledků vzdělávání nabytých praxí,

doporučují členským zemím aby:

1. používaly evropský rámec kvalifikací jako referenční nástroj pro srovnávání úrovní kvalifikací v různých systémech kvalifikací a to jak na podporu celoživotního vzdělávání, tak i rovných příležitostí ve společnosti a další integrace evropského trhu práce při zohlednění různorodosti systémů jednotlivých států,
2. do roku 2010 uvedly své národní systémy kvalifikací do vztahu s evropským rámcem kvalifikací, především stanovením transparentních odkazů mezi vlastními úrovněmi kvalifikací a úrovněmi uvedenými v Tab. 1, 2 Deskriptory definující úrovně v evropském rámci kvalifikací, v případě potřeby vytvořením národních rámců kvalifikací v souladu s vnitrostátními právními předpisy a praxí,
3. přijaly potřebná opatření, aby do roku 2012 zajistily, že všechna nová kvalifikační osvědčení, diplomy a doklady Europassu vydávané příslušnými orgány budou obsahovat jasný odkaz, učiněný prostřednictvím národních systémů kvalifikací.⁷

Tab. 1 Deskriptory definující úrovně v evropském rámci kvalifikací (1. část)⁸

	Znalosti	Dovednosti	Kompetence
Úroveň 1	základní všeobecné znalosti	základní dovednosti požadované k provádění jednoduchých úkolů	pracovat nebo studovat pod přímým dohledem ve strukturovaném prostředí
Úroveň 2	základní faktické znalosti v oboru práce nebo studia	základní kognitivní a praktické dovednosti požadované při používání relevantních informací za účelem plnění úkolů a řešení běžných problémů s použitím jednoduchých pravidel a nástrojů	pracovat nebo studovat pod dohledem s určitou mírou samostatnosti
Úroveň 3	znalost faktů, zásad, procesů a obecných pojmů v oboru práce nebo studia	řada kognitivních a praktických dovedností požadovaných při plnění úkolů a řešení problémů výběrem a použitím základních metod, nástrojů, materiálů a informací	nést odpovědnost za splnění úkolů v práci nebo ve studiu při řešení problémů přizpůsobovat své chování okolnostem

⁷ KADLEC, M. *Evropský rámec kvalifikací*. Praha: Národní ústav odborného vzdělávání, 2007, s. 3.

⁸ KADLEC, M. *Evropský rámec kvalifikací*. Praha: Národní ústav odborného vzdělávání, 2007, s. 6.

Tab. 2 Deskriptory definující úrovně v evropském rámci kvalifikací (2. část)⁹

	Znalosti	Dovednosti	Kompetence
Úroveň 4	faktické a teoretické znalosti v širokých souvislostech v oboru práce nebo studia	řada kognitivních a praktických dovedností požadovaných při řešení specifických problémů v oboru práce nebo studia	schopnost řídit sebe samého v rámci pokynů v oblastech práce nebo studia, které jsou obvykle předvídatelné, ale mohou se měnit dohlížet na běžnou práci jiných osob a nést určitou odpověd. za hodnocení a zlepšování pracovních či vzdělávacích činností
Úroveň 5	rozsáhlé a specializované faktické a teoretické znalosti v oboru práce nebo studia a uvědomování si hranic těchto znalostí	rozsáhlá škála kognitivních a praktických dovedností požadovaných při rozvíjení tvůrčích řešení abstraktních problémů	řídit a kontrolovat pracovní či vzdělávací činnosti, při nichž dochází k nepředvídatelným změnám posuzovat a rozvíjet své vlastní výkony a výkony ostatních
Úroveň 6	pokročilé znalosti v oboru práce nebo studia zahrnující kritické chápání teorií a zásad	pokročilé dovednosti prokazující zvládnutí oboru a smysl pro inovace, jež jsou požadovány při řešení složitých a nepředvídatelných problémů ve specializované oblasti práce nebo studia	řídit složité technické nebo odborné činnosti či projekty a nést odpovědnost za rozhodování v kontextu nepředvídatelné pracovní nebo vzdělávací náplně nést odpovědnost za řízení odborného rozvoje jednotlivců a skupin
Úroveň 7	vysoce specializované znalosti, z nichž některé jsou v popředí znalostí v oboru práce nebo studia, sloužící jako základ originálního myšlení nebo výzkumu kritické uvědomování si znalostí v oboru a na rozhraní mezi různými oblastmi	speciální dovednosti požadované při řešení problémů ve výzkumu a při inovacích s cílem rozvíjet nové znalosti a postupy a integrovat poznatky z různých oblastí	řídit a transformovat pracovní nebo vzdělávací kontexty, které jsou složité, nelze je předvídat a vyžadují nové strategické přístupy nést odpovědnost za přispívání k profesním znalostem a postupům
Úroveň 8	znalosti na špičkové úrovni v oboru práce nebo studia a na rozhraní mezi obory	vysoce pokročilé a specializované dovednosti a techniky, včetně syntézy a hodnocení, požadované při řešení kritických problémů ve výzkumu a inovacích a při rozšiřování a novém definování stávajících znalostí nebo odborných postupů	vykazovat značnou autoritu, inovační potenciál, samostatnost a akademickou a odbornou integritu a trvalé odhodlání přicházet s novými myšlenkami a vyvíjet nové postupy na špičkové úrovni v oboru práce nebo studia

⁹ KADLEC, M. *Evropský rámec kvalifikací*. Praha: Národní ústav odborného vzdělávání, 2007, s. 6.

2. Systém vzdělávání v České republice

Znakem demokratizace vzdělávacího systému je zvyšující se a rovný přístup ke vzdělávání, který má dopady i do oblasti ekonomiky. Ve srovnání s dalšími vyspělými zeměmi je v České republice velmi dobrý přístup k nižším úrovním vzdělávání, a to i k předškolnímu vzdělávání.

2.1 Předškolní vzdělávání

Institucionální předškolní vzdělávání je v České republice zajišťováno ve většině případů veřejnými mateřskými školami. Mateřské školy zajišťují předškolní vzdělávání dětí od jejich tří let do doby, kdy začnou plnit povinnou školní docházku. Ve výjimečných případech, kdy nejvyšší povolený počet dětí v mateřské škole není naplněn, a rodiče nemají možnost zajistit jinou péči, může mateřská škola přijmout dítě mladší tří let. V posledních letech této možnosti rodiče dětí mladších tří let hojně využívají. Ve školním roce 2006/2007 byl podíl dětí mladších tří let 9 % z celkového počtu dětí, jak znázorňuje Tab. 3.

Tab. 3 Přehled počtu dětí navštěvující mateřské školy¹⁰

	1995/96	1997/98	1999/00	2000/01	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07
mladší 3 let	18 742	10 475	15 238	18 712	21 996	22 661	24 321	23 659	22 307
3leté	80 560	61 822	59 829	63 172	68 461	70 477	69 654	68 878	71 492
4leté	101 609	99 917	84 986	82 242	81 884	81 815	82 811	81 356	83 670
5leté	109 815	110 324	104 240	91 393	85 590	84 385	83 608	84 754	84 829
starší 5 let	22 707	24 970	25 899	24 319	20 928	21 153	20 093	19 815	19 719
Celkem	333 433	307 508	290 192	279 838	278 859	280 491	280 487	278 462	282 017

Pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami jsou určeny speciální mateřské školy. Od roku 2005 se pro děti ze sociálně znevýhodněného prostředí zřizují při základních školách přípravné třídy, které jsou určeny pro děti v posledním ročníku před zahájením povinné školní docházky. Toto opatření umožňuje těmto dětem lepší adaptaci na školní podmínky.

Hlavním cílem předškolního vzdělávání je rozvoj osobnosti dítěte předškolního věku, podílí se na jeho zdravém citovém, rozumovém a tělesném rozvoji a osvojení základních pravidel chování, základních životních hodnot a mezilidských vztahů. Předškolní vzdělávání pomáhá vyrovnávat nerovnosti vývoje dítěte před vstupem do základního vzdělávání

¹⁰ MATUŠKOVÁ, L. *Obecná problematika MŠ* [online]. [cit. 2008-12-27]. Dostupný z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/F30049D941/\\$File/331008a01.pdf](http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/F30049D941/$File/331008a01.pdf)>.

a poskytuje speciálně pedagogickou péči. Základní činností dětí v předškolních zařízeních je hra, pohybové, sluchové, výtvarné a pracovní cvičení. V současnosti v souvislosti s vydaným rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání jsou kladeny mnohem vyšší nároky na vzdělávání. Ve většině mateřských škol větších měst byly v posledních letech zavedeny alternativní vzdělávací programy, které jsou zaměřeny na seznamování se s cizími jazyky, počítačovou gramotností, nebo jsou zaměřeny na sportovní, výtvarnou či hudební průpravu.¹¹

Docházka do mateřské školy není povinná, návštěvnost je však vysoká, zvláště u dětí, kterým je pět a více let. Právo na přednostní přijetí a zajištění předškolního vzdělávání mají děti v posledním ročníku mateřské školy před přijetím k základnímu vzdělávání.

2.1.1 Mateřské školy podle zřizovatele

V České republice bylo ve školním roce 2000/2001 5 776 mateřských škol, ve školním roce 2006/2007 klesl počet mateřských škol o více jak tisíc. Od školního roku 1990/1991 do 2006/2007 poklesl počet mateřských škol o 36 %.

Ve většině případů jsou mateřské školy zřizovány obcemi (98 %). První soukromé a církevní mateřské školy byly znovu otevřeny po více než čtyřiceti letech ve školním roce 1991/1992 (vyhláška MŠMT ČR č. 353/1991 Sb., o soukromých školách, resp. vyhláška MŠMT ČR č. 452/1991 Sb., o zřizování a činnosti církevních škol a škol náboženských společenství). V tomto roce zahájila činnost jedna soukromá a pět církevních mateřských škol. Během následujících let dochází ale k intenzivnějšímu rozvoji mateřských škol soukromých. Soukromý sektor zaznamenal v průběhu prvních šesti sledovaných školních roků velký nárůst (z 18 škol až na 121 škol ve školním roce 1995/1996), ale změny v legislativě (slučování základních a mateřských škol pod jedno ředitelství) se projeví i zde a počty soukromých mateřských škol postupně klesají. Od školního roku 2000/2001 je v České republice v průměru 60 těchto škol. Církevní mateřské školy se rozrůstaly podstatně pomaleji, přestože dostávaly od státu finanční dotace stejně vysoké jako školy veřejné. Od školního roku 1995/1996 se počet církevních mateřských škol pohybuje okolo 16 – 18 škol. Podrobný přehled počtu mateřských škol, v rozdělení podle zřizovatele, je uveden v Tab. 4.

¹¹ MATUŠKOVÁ, L. *Obecná problematika MŠ* [online]. [cit. 2008-12-27]. Dostupný z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/F30049D941/\\$File/331008a01.pdf](http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/F30049D941/$File/331008a01.pdf)>.

Tab. 4 Přehled počtu mateřských škol podle zřizovatele¹²

	1990/91	1991/92	1992/93	1993/94	1994/95	1995/96	1996/97	1997/98
Státní	7 335	6 906	6 801	6 537	6 405	6 338	6 213	6 050
Soukromé		1	4	48	105	121	114	83
Církevní		5	8	16	16	16	17	19
Celkem	7 335	6 912	6 813	6 601	6 526	6 475	6 344	6 152
	1999/00	2000/01	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07
Státní	5 816	5 692	5 561	5 481	4 766	4 701	4 635	4 618
Soukromé	69	68	65	61	58	59	58	60
Církevní	16	16	16	16	16	16	17	18
Celkem	5 901	5 776	5 642	5 558	4 840	4 776	4 710	4 696

2.1.2 Děti se speciálními vzdělávacími potřebami v mateřských školách

V některých běžných mateřských školách se zřizují speciální třídy, ve kterých se vzdělávají děti se speciálními vzdělávacími potřebami. Děti zařazené ve speciálních třídách tvořily ve školním roce 2006/2007 1,4 % z celkového počtu dětí zapsaných do mateřských škol. Z Tab. 5 vyplývá, že některé děti se speciálními vzdělávacími potřebami jsou integrovány do běžných tříd mateřských škol. Podíl těchto dětí je téměř stabilní a pohybuje se okolo 1 % všech dětí v mateřských školách, avšak od školního roku 2003/2004 klesá. Podíl těchto dětí činil z celkového počtu dětí ve školním roce 2006/2007 jen 0,6 %.

Tab. 5 Počty dětí se speciálními vzdělávacími potřebami v mateřských školách¹³

	1995/96	1997/98	1999/00	2000/01	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07
Speciální třídy v běžných MŠ	324	355	395	391	373	384	355	315	317
Děti ve speciálních třídách	4 105	4 209	4 470	4 360	4 268	4 423	4 078	3 820	3 821
Individuálně integrované děti v běžných třídách	2 569	3 015	3 138	3 006	2 537	2 001	1 919	1 557	1 591
Podíly z celkového počtu dětí v běžných mateřských školách									
Děti ve speciálních třídách	1,2 %	1,4 %	1,5 %	1,6 %	1,5 %	1,5 %	1,6 %	1,5 %	1,4 %
Děti integrované v běžných třídách	0,8 %	1,0 %	1,1 %	1,1 %	1,0 %	0,9 %	0,7 %	0,7 %	0,6 %

¹² MATUŠKOVÁ, L. *Obecná problematika MŠ* [online]. [cit. 2008-12-27]. Dostupný z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/F30049D941/\\$File/331008a01.pdf](http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/F30049D941/$File/331008a01.pdf)>.

¹³ MATUŠKOVÁ, L. *Obecná problematika MŠ* [online]. [cit. 2008-12-27]. Dostupný z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/F3004A4483/\\$File/331008a02.pdf](http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/F3004A4483/$File/331008a02.pdf)>.

2.2 Základní vzdělávání

Základním vzděláváním procházejí děti v období života, kdy se nejlépe mohou naučit, jak se učit a jak uspokojovat své vzdělávací potřeby. Dosavadní vzdělávací systémy formálního vzdělávání v Evropě směřovaly i v jeho základním stupni k důrazu na osvojování znalostí, na kognitivní učení. Základní škola by měla poskytovat „základní nástroje“ (gramotnost, ústní vyjadřování, počítání a řešení problémů) a jádrový obsah (znalosti, dovednosti, hodnoty a postoje, které člověk potřebuje „k přežití, k rozvíjení svých schopností, čestnému životu a k práci, k účasti na životě společnosti, ke zkvalitňování svého života a k pokračování ve svém učení“.¹⁴

2.2.1 Situace v České republice

Do roku 1989 zajišťovaly základní vzdělání základní školy, speciální základní školy, zvláštní školy a pomocné školy. Po dobu základní školní docházky tímto procházeli všichni žáci mimo pohybově nadaných žáků, ti mohli od 2. stupně navštěvovat osmiletý obor tanec na konzervatořích. Po roce 1989 situace nezůstala stejná. Základní vzdělávání je určeno žákům od 6 do 15 let, to je doba povinné školní docházky. Do školního roku 1990/1991 byla školní docházka desetiletá (8 let na základní škole a 2 roky na nějakém druhu střední školy). V letech 1990/1991 – 1995/1996 byla školní docházka devítiletá, probíhala na základní škole, víceletém gymnáziu, v prvním ročníku střední školy (9. ročník na základní škole nebyl povinný). Od školního roku 1996/1997 je školní docházka devítiletá, 5 let navštěvují žáci 1. stupeň a 4 roky 2. stupeň základní školy. Přehled počtu žáků a tříd ve školním roce 2007/2008 udává Tab. 6, v tabulce jsou započítány všechny základní školy, včetně soukromých, církevních a specializovaných. Žáci mají možnost dokončit základní vzdělání také na osmiletém, nebo šestiletém gymnáziu.

¹⁴ WALTEROVÁ, E. *Rozvoj vzdělanosti a vzdělávání učitelů v evropském kontextu*. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, 2000, s. 15.

Tab. 6 Přehled počtu žáků a tříd základních škol, včetně škol soukromých, církevních a specializovaných ve školním roce 2007/08¹⁵

	Počet žáků	Počet tříd
1. ročník	90 260	4 820
2. ročník	89 798	4 519
3. ročník	93 006	4 630
4. ročník	97 854	4 672
5. ročník	111 459	5 098
6. ročník	108 310	4 732
7. ročník	109 119	4 751
8. ročník	113 000	4 923
9. ročník	104 932	4 691
Celkem	917 738	42 836

Povinné školní docházky se v České republice účastní všechny děti. Jiný způsob plnění školní docházky podle individuálního vzdělávacího plánu s časovou dotací je přiznán dětem, které se ze zdravotních důvodů nemohou zúčastnit povinné školní docházky. Zdravotní důvody, kvůli kterým se děti nemohou zúčastnit běžné výuky, jsou uvedeny v Tab. 7. V posledních letech se zvyšují možnosti pro zapojení zdravotně postižených dětí do běžného základního vzdělávání, a to jak v běžných, tak speciálních třídách. Existují také kurzy pro doplnění vzdělávání, určené pro žáky, kteří nedokončili základní vzdělávání.

Tab. 7 Počty integrovaných žáků v základních školách ve školním roce 2007/08¹⁶

Žáci dle druhu postižení	Žáci celkem	Z toho	
		dívky	chlapci
Sluchově postižení	556	268	288
Zrakově postižení	416	169	247
S vadami řeči	644	192	452
Tělesně postižení	1 178	504	674
S kombinací postižení	836	301	535
S vývojovými poruchami učení a chování	47 400	12 988	34 412
Mentálně postižení	557	225	332
Celkem	51 587	14 647	36 940

¹⁵ MATUŠKOVÁ, L. *Školy a školská zařízení za školní rok 2007-2008* [online]. [cit. 2008-12-27]. Dostupný z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/2005ediciplan.nsf/t/5F002FAAEB/\\$File/3301rr04.pdf](http://www.czso.cz/csu/2005ediciplan.nsf/t/5F002FAAEB/$File/3301rr04.pdf)>.

¹⁶ MATUŠKOVÁ, L. *Školy a školská zařízení za školní rok 2007-2008* [online]. [cit. 2008-12-27]. Dostupný z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/2005ediciplan.nsf/t/5F002FAADB/\\$File/3301rr06.pdf](http://www.czso.cz/csu/2005ediciplan.nsf/t/5F002FAADB/$File/3301rr06.pdf)>.

V zemích s vysokou mírou integrace, tj. polovina všech zemí Evropské unie, podíl žáků ve speciálních školách není větší než 1 %, v České republice činí 3,8 %. Je uplatňována politika zlepšování přístupu romské populace k základnímu vzdělávání, např. zřizováním přípravných tříd před zahájením školní výuky, a k jeho ukončování.¹⁷

2.2.2 Situace v zahraničí

Běžný věk vstupu do základního vzdělávání je 6 – 7 let. Mimo Dánska, Finska a Skotska mají země Evropské unie na tomto stupni zvláštní instituce primárního vzdělávání. Nižší střední vzdělávání se většinou realizuje na školách, které tendují svým charakterem k otevřenému „přechodnému“ typu školy, eventuálně přechodným ročníkům nebo cyklům, tj. školy, kterou nekončí povinná školní docházka. Jasný je trend, aby přechod na vyšší stupeň byl otevřený, bez přijímacích zkoušek a podobných opatření selektivní povahy. Velkou zodpovědnost mají právě instituce, které realizují nižší střední vzdělávání, pomáhají plynulejšímu přechodu na vyšší stupeň a postupné orientaci žáků k výběru a rozhodování o další vzdělávací dráze. Dávají také doporučení a informace o žácích přijímajícím institucím vyššího stupně vzdělávání.¹⁸

2.3 Střední vzdělávání

Značný podíl obyvatel České republiky pokračuje po ukončení základní školy ve středním vzdělávání, ale 6 až 8 % má jen základní vzdělání, a to převážně v důsledku předčasného ukončení vzdělávání na střední škole. Více než 80 % žáků ve středním vzdělávání prochází odborným vzděláváním, necelých 20 % vzděláním všeobecným.

Od roku 1990 byl vývoj žáků ve vzdělávání navazujícím na základní školu popisován rychlým vyrovnáním poměru podílů žáků vstupujících do učebních oborů a studijních oborů středních škol. K vyrovnání došlo v roce 1997, poté co došlo vlivem korekčních snah Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR (dále jen MŠMT ČR) a školských úřadů opět k navyšování podílů žáků v učebních oborech a ke snižování podílů vstupujících do maturitních oborů středních škol. Tato tendence trvala až do roku 2000, kdy opět došlo k uvolnění, a nastoupila opačná tendence. Po opětovném vyrovnání poměrů na hodnotě 37 % v roce 2002 se v souladu se školskou politikou MŠMT ČR dále postupně zvyšuje počet žáků, vstupujících do maturitních oborů středních škol.

¹⁷ BURDOVÁ, P. *Lidské zdroje v České republice 1999*. Praha: Národní vzdělávací fond, 1999, s. 19.

¹⁸ WALTEROVÁ, E. *Rozvoj vzdělanosti a vzdělávání učitelů v evropském kontextu*. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, 2000, s. 17.

Dle současné platné legislativy lze v rámci středního vzdělávání dosáhnout těchto stupňů vzdělání:

1. střední vzdělání;
2. střední vzdělání s výučním listem;
3. střední vzdělání s maturitní zkouškou.

Kategorie středního vzdělávání (tyto kategorie jsou uváděny pouze z informativních důvodů a v současnosti se používají pouze pro potřeby porovnávání s předchozím obdobím):

1. učební (označení: SOU – učební) – umožňující dosáhnout středního vzdělání s výučním listem;
2. studijní SOU (označení: SOU s MZ) – umožňující dosáhnout středního vzdělání s maturitní zkouškou;
3. nematuritní SOŠ (označení SOŠ bez MZ) – umožňující dosáhnout středního vzdělání;
4. maturitní SOŠ (označení SOŠ s MZ) – umožňující dosáhnout středního vzdělání s maturitní zkouškou;
5. gymnázium – umožňující dosáhnout středního vzdělání s maturitní zkouškou.¹⁹

K označování kategorií jednotlivých oborů vzdělání se používá kódové značení dle KKOV (klasifikace kmenových oborů vzdělání). Klasifikace kmenových oborů vzdělání byla zavedena Opatřením Českého statistického úřadu ze dne 16. 6. 1998.

Kódové značení pro oblast středního vzdělávání je uvedeno v Tab. 8 v podobě v jaké bylo zavedeno. Vzhledem k době zavedení KKOV neodpovídá v oblasti dělení středního vzdělávání současné legislativě.

¹⁹ VOJTĚCH, J; FESTOVÁ, J; SUKUP, R. *Vývoj vzdělanostní a oborové struktury žáků ve středním a vyšším vzdělávání v ČR a v krajích ČR a postavení mladých lidí na trhu práce ve srovnání se situací v Evropské unii*. Praha: Národní ústav odborného vzdělávání, 2005, s. 1.

Tab. 8 Kódové označení pro oblast středního vzdělávání

Kód	Dosažené vzdělání
C	základní vzdělání základní vzdělání, jednoletá a dvouletá praktická škola
D	nižší střední vzdělání nižší střední vzdělání, tříletá příprava v praktické škole;
E	nižší střední odborné vzdělání nižší střední odborné vzdělání (vzdělávací programy učilišť, odborných učilišť)
H	střední odborné vzdělání s výučním listem střední odborné vzdělání dosažené absolvováním nematuritních vzdělávacích programů poskytujících výuční list, s výjimkou programů uvedených v bodě E
J	střední nebo střední odborné vzdělání bez maturity i výučního listu střední nebo střední odborné vzdělání dosažené absolvováním středoškolských nematuritních vzdělávacích programů neposkytujících výuční list
K	úplné střední všeobecné vzdělání úplné střední všeobecné vzdělání
L	úplné střední odborné vzdělání s vyučením i maturitou úplné střední odborné vzdělání dosažené absolvováním vzdělávacích programů SOU ukončených maturitou a vzdělávacích programů SOU i SOŠ pro absolventy tříletých učebních oborů ukončených maturitou
M	úplné střední odborné vzdělání s maturitou (bez vyučení) úplné střední odborné vzdělání dosažené absolvováním vzdělávacích programů ukončených maturitou, s výjimkou programů uvedených v bodě L; pomaturitní studium kvalifikační

2.3.1 Střední vzdělání

V rámci středního vzdělávání se stupně středního vzdělání dosahuje úspěšným absolvováním příslušných vzdělávacích programů označovaných ve třídění KKOV kódem kategorie „D“, „J“ a z kategorie „C“ obory vzdělání praktických škol. Jedná se o obory vzdělávání s délkou studia 1 až 3 roky. Studium těchto oborů vzdělání je určeno zejména pro absolventy speciálních základních škol. Obory vzdělání kategorie „J“ jsou zejména 3leté obory středních odborných škol, jejichž absolventi získají vysvědčení o závěrečné zkoušce. Podíl počtu těchto žáků je malý, do roku 1996 šlo převážně o žáky oborů „rodinná škola“ v délce 2 nebo 3 let. Po roce 1997 převážnou část tvoří žáci oborů speciálních škol.²⁰

²⁰ VOJTĚCH, J; FESTOVÁ, J; SUKUP, R. *Vývoj vzdělanosti a oborové struktury žáků ve středním a vyšším vzdělávání v ČR a v krajích ČR a postavení mladých lidí na trhu práce ve srovnání se situací v Evropské unii*. Praha: Národní ústav odborného vzdělávání, 2005, s. 1.

2.3.2 Střední vzdělání s výučním listem

Tento stupeň středního vzdělávání lze získat úspěšným absolvováním oborů vzdělání označovaných ve třídění KKOV kódem kategorie „E“ a „H“. Vzhledem k porovnání s dřívějším obdobím a možností sledování vývoje v delší časové řadě se i nadále používá označování, že se jedná o obory vzdělání OU (odborných učilišť) a SOU (středních odborných učilišť). Z tohoto důvodu je toto třídění uváděno v textu i nadále. Vzhledem k současné legislativě je toto třídění však značně diskutabilní, protože užívání typů škol dle jejich zaměření je možné pouze pro potřeby jejich označování a nemusí přímo souviset s kompletní vzdělávací nabídkou školy.

Střední odborné učiliště

Absolvování studia v tomto typu středních škol umožňuje získat střední vzdělání s výučním listem. Ve výuce škol tohoto typu jsou zařazeny v rámci tohoto stupně vzdělání zejména 3leté obory vzdělání kategorie „H“. Po úspěšném ukončení studia získají absolventi výuční list.

V Tab. 9 jsou uvedeni zřizovatelé středních odborných učilišť, největší zastoupení zde má zřizovatel kraj.

Tab. 9 Přehled počtu škol a žáků SOU a OU (bez nástavbového studia) podle zřizovatele ve školním roce 2007/08²¹

zřizovatel	Školy			Žáci denního studia celkem
	celkem	z toho forma vzdělání		
		denní	ostatní	
Celkem	556	552	35	158 515
v tom:				
MŠMT	24	24		1 027
obec	3	3		294
kraj	437	436	20	141 266
jiný resort	1	1	1	115
soukromník	88	85	14	15 500
církev	3	3		313

²¹ MATUŠKOVÁ, L. *Školy a školská zařízení za školní rok 2007-2008* [online]. [cit. 2009-04-07]. Dostupný z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/t/0800265417/\\$File/3301rr16.pdf](http://www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/t/0800265417/$File/3301rr16.pdf)>.

2.3.3 Střední vzdělání s maturitní zkouškou

Tento stupeň středního vzdělávání lze získat úspěšným absolvováním oborů vzdělání označovaných ve třídění KKOV kódem kategorie „L“, „M“ a „K“. Úspěšní absolventi získají maturitní vysvědčení.

Střední odborné učiliště

Ve výuce škol tohoto typu jsou zařazeny v rámci tohoto stupně vzdělání zejména 4leté obory vzdělání kategorie „L“. Studium 4letých oborů vzdělání je určeno pro uchazeče, kteří splnili povinnou školní docházku nebo úspěšně ukončili základní vzdělávání před splněním povinné školní docházky. Absolventi získají maturitní vysvědčení a součástí jejich přípravy je i odborný výcvik. Absolventi výše uvedených oborů vzdělání jsou připraveni i pro náročné dělnické práce a mají předpoklady pro výkon nižších řídicích funkcí. Dělnická povolání i povolání ve službách zvyšují své nároky, a tím vyžadují i vyšší vzdělanostní úroveň.

Do oborové nabídky středních odborných učilišť lze též zařadit 2leté nástavbové studium, které je určeno pro uchazeče, kteří získali střední vzdělání s výučním listem v příbuzném oboru vzdělání v délce tří let. Problematika nástavbového studia je natolik specifická, a jelikož ji lze též zařadit i do nabídky středních odborných škol, je nástavbové studium řešeno samostatně v závěru této kapitoly.

Podíl počtu žáků v maturitních oborech SOU se pohybuje kolem 5,5 % s mírným navýšením v posledních letech až na hodnotu 6,5 %. Pokles počtu žáků, kteří vstupují do učebních oborů, později vyučených absolventů, je účelné vyrovnávat zvýšením počtu přijímaných do studijních oborů SOU.²²

Při porovnání hodnocení žáků v oborech poskytující střední vzdělání s MZ a střední vzdělání s VL nejsou výrazné rozdíly v celkovém hodnocení spokojenosti se školní přípravou – u žáků v oborech poskytujících střední vzdělání s VL hodnotí přípravu negativně asi 14 %, u žáků v oborech poskytujících střední vzdělání s MZ je podíl nespokojených výrazně nižší – kolem 11 %.

²² VOJTĚCH, J; FESTOVÁ, J; SUKUP, R. *Vývoj vzdělanostní a oborové struktury žáků ve středním a vyšším vzdělávání v ČR a v krajích ČR a postavení mladých lidí na trhu práce ve srovnání se situací v Evropské unii*. Praha: Národní ústav odborného vzdělávání, 2005, s. 2.

V Tab. 10 jsou uvedeni zřizovatelé středních odborných učilišť, největší zastoupení zde má krajský zřizovatel, významnou úlohu zde plní také soukromý zřizovatel.

Tab. 10 Přehled počtu škol a žáků středních odborných škol podle zřizovatele ve školním roce 2007/08²³

zřizovatel	Školy			Žáci denního studia celkem
	celkem	z toho forma vzdělání		
		denní	ostatní	
Celkem	916	913	144	209 746
v tom:				
MŠMT	20	20		548
obec	10	10		1 278
kraj	648	648	95	173 015
jiný resort	3	3	1	562
soukromník	219	216	47	32 360
církev	16	16	1	1 983

Střední odborná škola

Zahrnuje žáky, kteří byli přijati do 4letých (dříve výjimečně i 5letých) studijních oborů SOŠ, po absolvování získají maturitní vysvědčení.²⁴ Jedná se o obory vzdělání kategorie „M“.

Z Tab. 11 je patrné, že nejčastěji studované obory vzdělání na středních odborných školách patří do oborové skupiny Ekonomika a administrativa. K poklesu počtu žáků dochází u oborů Strojírenství, naopak nárůst zaznamenávají obory Elektrotechnika, Výpočetní technika a telekomunikace. Největší kolísání počtu žáků je v oboru Zdravotnictví.

²³ MATUŠKOVÁ, L. *Školy a školská zařízení za školní rok 2007-2008* [online]. [cit. 2009-04-07]. Dostupný z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/t/0800265400/\\$File/3301rr13.pdf](http://www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/t/0800265400/$File/3301rr13.pdf)>.

²⁴ VOJTĚCH, J; FESTOVÁ, J; SUKUP, R. *Vývoj vzdělanosti a oborové struktury žáků ve středním a vyšším vzdělávání v ČR a v krajích ČR a postavení mladých lidí na trhu práce ve srovnání se situací v Evropské unii*. Praha: Národní ústav odborného vzdělávání, 2005, s. 1.

Tab. 11 Přehled počtu žáků středních odborných škol podle oborových skupin ve školním roce 2007/08²⁵

Obory podle KKO V	Žáci						Nově přijatí do 1. roč.	Absolventi za šk. rok 2006/07
	celkem	v tom v ročníku						
		1.	2.	3.	4.	5.		
Celkem	244 390	66 845	63 391	58 155	55 963	36	65 254	53 429
Ekologie a ochrana život. prostředí.	2 466	640	564	632	630		623	576
Hornictví, hutnictví, slévárenství	540	133	119	131	157		124	120
Strojírenství, stroj. výr.	21 271	5 895	5 627	5 058	4 691		5 728	4 711
Eltechn., telekom. a VT	30 990	8 669	7 989	7 259	7 065	8	8 446	7 080
Tech. chemie, chemie silik.	2 361	518	553	630	660		502	632
Potravinářství, potr. chem.	1 407	317	333	352	405		304	403
Text. výroba a oděvnictví	2 764	606	652	689	811	6	583	724
Kož., obuv. výr., zpr. plastů	286	69	75	66	76		68	62
Zprac. dřeva, výr. hud. nást.	1 732	481	414	446	391		466	332
Polygr., zpr. papíru, filmu	1 763	534	484	399	346		522	257
Staveb., geodézie, kartog.	12 858	3 477	3 159	3 089	3 133		3 374	2 956
Doprava a spoje	5 045	1 348	1 183	1 288	1 226		1 286	1 186
Spec., interdiscipl. obory	4 461	1 777	1 349	891	444		1 734	337
Zemědělství a lesnictví	9 743	2 547	2 480	2 308	2 408		2 457	2 175
Veterinář., veter. prevence	1 259	370	317	288	284		367	284
Zdravotnictví	15 184	3 742	3 673	3 568	4 201		3 635	4 168
Ekonomika, administrativa	43 096	10 754	11 241	10 630	10 466	5	10 561	10 222
Podnik. v oborech, odvětví	11 835	3 015	3 004	2 878	2 938		2 910	2 775
Gastr., hotelnictví, turis.	16 819	4 890	4 585	3 718	3 626		4 790	3 233
Obchod	6 127	1 526	1 653	1 477	1 471		1 447	1 338
Právo, právní činnost	8 400	2 334	2 220	1 956	1 883	7	2 301	1 783
Osobní a provozní služby	4 064	1 189	1 011	984	880		1 162	776
Public., knihov., informat.	939	278	227	215	219		276	166
Pedagogika, učit., soc. péče	9 394	2 643	2 371	2 196	2 177	7	2 602	2 283
Obecně odborná příprava	21 645	6 786	6 098	5 161	3 600		6 719	3 135
Umění a užité umění	7 941	2 307	2 010	1 846	1 775	3	2 267	1 715

Gymnázium

Umožňuje dosáhnout středního vzdělání s maturitní zkouškou. Zahrnuje žáky gymnaziálního vzdělávání všech délek a jedná se o obory vzdělání kategorie „K“. Aby byla možnost vhodného srovnání podílů žáků procházejících středním vzděláváním, nejsou

²⁵ MATUŠKOVÁ, L. *Školy a školská zařízení za školní rok 2007-2008* [online]. [cit. 2009-04-07]. Dostupný z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/t/080026541F/\\$File/3301rr23.pdf](http://www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/t/080026541F/$File/3301rr23.pdf)>.

započítávání ti, kteří byli právě přijati do prvních ročníků víceletých gymnázií. Údaje jsou vztaženy na věkovou hladinu odpovídající 1. ročníkům čtyřletého studia po absolvování základní školy. Jsou zde zahrnuti všichni, kteří byli přijati do 1. ročníků čtyřletých gymnázií a ti, kteří studují ve víceletých gymnáziích ve třídách, které věkově odpovídají 1. ročníku čtyřletého gymnázia.

Podíl počtu žáků procházejících gymnaziálním vzděláváním vzrostl mezi roky 1995 a 1999 z 15 % na necelých 19 %, po roce 1999 kolísá mezi 18 % a 19 %.²⁶

V Tab. 12 je uveden počet škol a žáků gymnázií v členění podle zřizovatele. Z tabulky je zřejmé, že největší zastoupení má kraj a žáci nejčastěji studují čtyřleté obory.

Tab. 12 Přehled počtu škol a žáků gymnázií podle zřizovatele ve školním roce 2007/08²⁷

zřizovatel		Školy				Žáci celkem denní forma vzdělávání	
		celkem	denní v délce				ostatní
			4 roky	6 let	8 let		
Celkem		373	313	62	278	17	145 447
v tom:	obec	8	3	1	6		1 728
	kraj	272	246	46	222	7	125 112
	soukromník	73	50	13	35	9	11 696
	církev	20	14	2	15	1	6 911

Žáci nejčastěji studují gymnaziální obory v Moravskoslezském kraji a v Praze, naopak nejméně v Karlovarském a Libereckém kraji.

Nástavbové studium pro absolventy učebních oborů

Jedná se obory vzdělání kategorie „L/5“ a svým zařazením dle předchozího třídění ho lze zařadit jak do nabídky středních odborných učilišť, tak i do nabídky středních odborných škol. Z tohoto důvodu je nástavbovému studiu věnována samostatná část.

²⁶ VOJTĚCH, J; FESTOVÁ, J; SUKUP, R. *Vývoj vzdělanostní a oborové struktury žáků ve středním a vyšším vzdělávání v ČR a v krajích ČR a postavení mladých lidí na trhu práce ve srovnání se situací v Evropské unii*. Praha: Národní ústav odborného vzdělávání, 2005, s. 1.

²⁷ MATUŠKOVÁ, L. *Školy a školská zařízení za školní rok 2007-2008* [online]. [cit. 2009-04-07]. Dostupný z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/t/080026540C/\\$File/3301rr11.pdf](http://www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/t/080026540C/$File/3301rr11.pdf)>.

V roce 1989 nástavbové studium v denní formě ještě neexistovalo. Po roce 1993 začíná nárůst nabídky tohoto vzdělávání a v roce 1996 téměř polovina všech absolventů oborů poskytujících střední vzdělání s VL hned po vyučení pokračovala ve vzdělávání v tomto studiu v denní formě.

Příčin tak velkého počtu žáků v této formě studia, především pak v roce 1996, bylo hned několik. Mimo již zmíněné snahy rodičů poskytnout svým dětem co nejvyšší úroveň vzdělání zde sehrálo roli snížení zájmu o přípravu žáků v oborech poskytujících střední vzdělání s VL. Toto vedlo k poklesu počtu žáků a tím i k ohrožení existence mnoha škol, které realizovaly většinou právě tyto obory. Tato skutečnost se potvrdila i tím, že v roce 1996 nepřicházeli téměř žádní žáci ze základních škol (důsledek prodloužení základní školy). Další důvod velkého zájmu žáků o toto studium byla nabídka studia v oboru „Podnikání v oboru...“, později pak „Podnikání v technických povoláních“. Toto studium poskytuje žákům ekonomicky orientovanou přípravu potřebnou pro podnikání. O tento obor je mezi absolventy tříletých oborů s VL velký zájem a počet žáků v oborech zaměřených na podnikání přesahuje 40 % počtu žáků vstupujících do nástaveb. Dalším důvodem rozšíření tohoto oboru je fakt, že v učebních oborech, které mají malý počet žáků, nelze získat dost žáků ke studiu v oborově příbuzné nástavbě.

Od roku 1996 byl administrativně omezován počet žáků přijímaných do nástavbového studia, proto došlo k jeho poklesu. Značný pokles v roce 1999 byl způsoben tím, že přípravu ukončil jen velmi malý počet absolventů tříletých učebních oborů. V posledních letech došlo k uvolnění omezení, což přineslo zvýšení počtu přijímaných žáků, v denním studiu bylo ve školním roce 2004/05 nově přijato téměř 12 000, což představuje 27 % vyučených v předchozím roce. Největší problém ale je, že asi třetina přijatých žáků toto studium nedokončí.²⁸

V Tab. 13 jsou obory vzdělání v nástavbovém studiu, mezi nejoblíbenější patří oborová skupina Podnikání v oborech, odvětví. K poklesu počtu žáků dochází u oborů Gastronomie, hotelnictví, turismus.

²⁸ VOJTĚCH, J; FESTOVÁ, J; SUKUP, R. *Vývoj vzdělanosti a oborové struktury žáků ve středním a vyšším vzdělávání v ČR a v krajích ČR a postavení mladých lidí na trhu práce ve srovnání se situací v Evropské unii*. Praha: Národní ústav odborného vzdělávání, 2005, s. 5.

Tab. 13 Přehled počtu škol a žáků nástavbového studia podle oborových skupin ve školním roce 2007/08²⁹

Obory podle K KOV	Školy	Žáci				Nově přijatí do 1. ročníku	Absolventi za šk. rok 2006/07
		celkem	v tom v ročníku				
			1.	2.	3.		
Celkem	363	20 232	11 669	8 563	x	11 406	8 142
Strojénství, stroj. výr.	48	1 532	943	589	x	916	591
Eltechn., telekom.	46	1 736	1 052	684	x	1 018	689
Tech. chemie, chemie a silik.	1	31	18	13	x	18	12
Potravinářství, potr. chem.	7	138	89	49	x	89	89
Text. výroba a oděvnictví	2	21		21	x		52
Zprac. dřeva, výr. hud. nást.	28	917	521	396	x	516	402
Polygr., spr. papíru, filmu	3	113	40	73	x	40	134
Staveb., geodézie, kartog.	18	487	299	188	x	292	197
Doprava a spoje	8	333	189	144	x	184	115
Spec., interdiscipl. obory	1	32	14	18	x	14	12
Zemědělství a lesnictví	9	293	159	134	x	159	158
Ekonomika, administrativa	19	709	335	374	x	327	400
Podnik. v oborech, odvětví	208	11 023	6 338	4 685	x	6 205	4 022
Gastr., hotelictví, turis.	52	1 716	1 043	673	x	1 018	677
Obchod	17	679	355	324	x	343	357
Právo, právní činnost	1	29	18	11	x	18	6
Osobní a provozní služby	8	298	184	114	x	184	150
Umění a užité umění	3	145	72	73	x	65	79

2.4 Vyšší odborné vzdělávání

Vyšší odborné vzdělávání rozvíjí a prohlubuje znalosti a dovednosti, které žák získá v průběhu středního vzdělávání a poskytuje všeobecné a odborné vzdělání a praktickou přípravu pro výkon náročných činností. Délka vyššího odborného vzdělávání je většinou 3 roky včetně odborné praxe. Studium je ukončeno absolutoriem.

V roce 1995 se uskutečnilo poslední přijímací řízení do prvních ročníků pomaturitního studia (s výjimkou pomaturitního studia zdravotnických oborů, kam mohli být naposled přijmutí žáci ještě v roce 1996). V následujících dvou až třech letech pomaturitní studium došlo, zároveň došlo k rozšíření vyššího odborného studia, které v předchozích letech existovalo jen v experimentálním režimu s omezeným počtem studentů. Počet studentů

²⁹ MATUŠKOVÁ, L. *Školy a školská zařízení za školní rok 2007-2008* [online]. [cit. 2009-04-07]. Dostupný z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/t/080026540A/\\$File/3301rr24.pdf](http://www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/t/080026540A/$File/3301rr24.pdf)>.

nastupujících do vyššího odborného studia v krátké době překonal počet nastupujících dříve do studia pomaturitního. Pokles v roce 2000 byl způsoben nízkým počtem maturantů vycházejících v tom roce. Je zřejmé, že snížení převisu na vysokých školách, včetně rostoucí nabídky bakalářského studia, ukončuje nárůst počtu žáků na vyšších odborných školách. Od roku 2004 je zřejmý poměrně výrazný pokles.³⁰

Jak je uvedeno v Tab. 14, nejčastěji studovanými obory vzdělání jsou Zdravotnictví a Ekonomika a administrativa. Naopak nejnižší zájem je o Textilní výrobu a oděvnictví.

Tab. 14 Přehled počtu studentů vyšších odborných škol podle oborových skupin (denní forma studia) ve školním roce 2007/08³¹

Skupina oborů podle KKO V	Studenti	z toho ženy	Nově přijatí	Absolventi za školní rok 2006/07	z toho ženy
Celkem	22 295	16 019	8 786	5 310	3 673
Ekologie, ochrana životního prostředí	197	116	88	84	56
Strojírenství a strojírenská výroba	545	11	222	176	4
Elektrotechnika, telekomunikace a výpočetní technika	1 398	149	608	396	51
Technická chemie a chemie silikátů	61	43	26		
Potravinářství	123	79	51	38	27
Textilní výroba a oděvnictví	34	31	21		
Zpracování dřeva a výroba hudebních nástrojů	121	28	45	28	6
Stavebnictví, geodézie a kartografie	516	149	218	149	46
Doprava a telekomunikace	124	65	70	21	9
Spec. a interdisciplinární tech. obory	192	139	85	47	28
Zemědělství a lesnictví	693	425	286	225	150
Zdravotnictví	4 762	4 190	1 704	637	490
Filozofie, teologie	57	25	27	28	18
Ekonomika a administrativa	3 976	3 155	1 578	1 096	875
Podnikání v oborech, obchod	1 162	688	434	220	150
Gastronomie, hotelnictví a turismus	1 779	1 467	705	504	420
Obchod	173	107	79	38	29
Právo, právní a veřejnoprávní činnost	1 520	1 193	616	457	354
Publicistika, knihovnictví a informatika	611	440	220	106	85
Pedagogika, učitelství a sociální péče	3 035	2 778	1 167	750	692
Umění, užité umění	1 216	741	536	310	183

³⁰ VOJTĚCH, J; FESTOVÁ, J; SUKUP, R. *Vývoj vzdělanostní a oborové struktury žáků ve středním a vyšším vzdělávání v ČR a v krajích ČR a postavení mladých lidí na trhu práce ve srovnání se situací v Evropské unii*. Praha: Národní ústav odborného vzdělávání, 2005, s. 4.

³¹ MATUŠKOVÁ, L. *Školy a školská zařízení za školní rok 2007-2008* [online]. [cit. 2009-04-19]. Dostupný z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/t/080026541E/\\$File/3301rr28.pdf](http://www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/t/080026541E/$File/3301rr28.pdf)>.

2.5 Vysokoškolské vzdělávání

Podle zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů (dále jen zákon o vysokých školách), je vysoká škola:

1. veřejná;
2. soukromá;
3. státní.

Od roku 1999 přešly tehdejší vysoké školy do skupiny tzv. veřejných vysokých škol. Samostatnou skupinou vysokých škol jsou soukromé vysoké školy, ty nejsou z hlediska financování závislé na státním rozpočtu.³²

2.5.1 Veřejné vysoké školy

Veřejné vysoké školy jsou zřízeny ze zákona. V České republice bylo v roce 2007 celkem 28 veřejných vysokých škol, ty měly 120 fakult, kde studovalo 275 tisíc studentů, z toho v kombinovaném studiu 53 tisíc studentů a v doktorském studovalo 23 tisíc studentů.³³

V roce 2007 podali studenti celkem 306 195 přihlášek ke studiu na vysoké škole, kolik studentů bylo přijato a kolik se jich z celkového počtu zapsalo, je patrné z Tab. 15.

Tab. 15 Výsledky přijímacích řízení vybraných veřejných vysokých škol v roce 2007³⁴

Veřejná vysoká škola	Podané přihlášky celkem	Počet přijetí	Počet zapsání
Veřejné vysoké školy	306 195	124 959	84 217
Univerzita Pardubice	9 216	4 712	3 056
Univerzita Hradec Králové	10 737	3 395	2 361
Univerzita Karlova v Praze	43 989	12 133	8 237
Masarykova univerzita v Brně	53 273	16 440	10 172
Vysoká škola ekonomická v Praze	15 300	5 665	3 686
Západočeská univerzita v Plzni	20 170	7 591	4 940
Jihočeská univerzita v Č. Budějovicích	12 643	5 952	3 645
Slezská univerzita v Opavě	7 277	3 192	2 355
Česká zemědělská univerzita v Praze	12 413	7 303	5 000

³² PILNÝ, J. *Ekonomika veřejného sektoru I*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2007, s. 38.

³³ PILNÝ, J. *Ekonomika veřejného sektoru I*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2007, s. 41.

³⁴ MATUŠKOVÁ, L. *Školy a školská zařízení za školní rok 2007-2008* [online]. [cit. 2009-04-14]. Dostupný z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/t/0800265421/\\$File/3301rr33.pdf](http://www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/t/0800265421/$File/3301rr33.pdf)>.

Tab. 16 Přehled veřejných vysokých škol a počtu jejich studentů v akademickém roce 2007/08³⁵

Vysoká škola	Studenti		v tom			
			českého státního občanství			jiného státního občanství
			v tom studium			
			prezenční		kombinované	
celkem	z toho ženy	celkem	z toho ženy			
Vysoké školy	303 731	161 556	216 887	117 067	68 411	21 414
Univerzita Karlova v Praze	45 758	27 799	31 378	19 924	8 600	6 011
Jihočeská univ. v Č. Budějovicích	10 731	7 610	7 957	5 652	2 694	121
Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem	9 203	6 208	6 375	4 323	2 766	95
Masarykova univerzita v Brně	34 263	21 095	21 957	13 896	9 551	3 499
Univerzita Palackého v Olomouci	19 504	13 533	13 055	9 337	5 195	1 357
Veterinár. a farmac. univerzita Brno	2 726	2 243	2 185	1 858	178	365
Ostravská univerzita v Ostravě	9 239	6 357	6 475	4 684	2 613	169
Univerzita Hradec Králové	7 904	5 060	5 010	3 269	2 852	82
Slezská univerzita v Opavě	6 101	4 243	4 170	2 928	1 645	303
České vysoké učení techn. v Praze	21 973	4 448	17 897	3 708	2 497	1 624
Vysoká škola chemicko-technologická v Praze	3 858	2 205	2 836	1 699	771	259
Západočeská univerzita v Plzni	16 797	8 259	13 939	6 988	2 558	329
Technická univerzita v Liberci	8 766	4 608	6 318	3 298	3 078	391
Univerzita Pardubice	8 958	4 639	6 576	3 549	2 272	148
Vysoké učení technické v Brně	20 932	4 348	16 489	3 485	2 900	1 583
Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava	21 717	8 285	14 218	5 887	6 485	1 071
Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně	10 941	6 307	5 666	3 319	4 650	651
Vysoká škola ekonomická v Praze	17 278	9 371	13 503	7 328	1 348	2 433
Česká zeměd. univerzita v Praze	16 988	9 010	11 230	6 149	5 346	452
Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně	9 365	5 336	7 442	4 340	1 638	317
Akademie múz. umění v Praze	1 274	669	1 010	517	93	171
Akademie výtvar. umění v Praze	307	141	279	124	x	28
Vysoká škola umělecko-průmyslová v Praze	464	252	418	229	10	36
Janáčkova akad. múz. umění v Brně	626	355	478	271	75	73
Vysoká škola polytechnická Jihlava	1 527	1 083	1 516	1 077	9	2
Vysoká škola technická a ekonomická v Č. Budějovicích	324	223	322	221	x	2

³⁵ MATUŠKOVÁ, L. *Školy a školská zařízení za školní rok 2007-2008* [online]. [cit. 2009-04-14]. Dostupný z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/t/0800265420/\\$File/3301rr34.pdf](http://www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/t/0800265420/$File/3301rr34.pdf)>.

V Tab. 16 jsou znázorněni studenti podle studované vysoké školy, v Tab. 17 jsou studenti rozděleni podle toho, zda navštěvují vysokou školu prezenčně nebo mají kombinovanou formu studia.

Tab. 17 Počty studentů, nově přijatých a počty absolventů veřejných vysokých škol (bez doktorského studia) ve školním roce 2004/2005³⁶

Ukazatel	Celkem	Ženy	Muži	Nově přijatí	Absolventi
Studenti celkem	250 261	128 821	121 440	51 196	35 070
v tom:					
v prezenčním studiu:	209 106	106 988	102 118	42 760	29 577
- českého státního občanství	195 798	100 619	95 179	39 156	28 714
- jiného státního občanství	13 308	6 369	6 939	3 604	863
ve studiu kombinovaném:	41 155	21 833	19 322	8 436	5 493
- českého státního občanství	40 316	21 373	18 943	8 247	5 451
- jiného státního občanství	839	460	379	189	42

2.5.2 Soukromé vysoké školy

Podle zákona o vysokých školách je soukromá vysoká škola právnická osoba, která je oprávněná působit jako soukromá vysoká škola, jestliže jí MŠMT udělí tzv. státní souhlas. Součástí jejich příjmů je školné vybírané od studentů, které se pohybuje od 25 000 do 500 000 Kč ročně, někdy je to i více.

Každý rok České republiky vznikají nové soukromé vysoké školy. V roce 2007 působilo v České republice 42 soukromých vysokých škol.³⁷

Z Tab. 18, 19 je patrné, že největší počet studentů navštěvoval ve školním roce 2007/2008 Univerzitu Jana Amose Komenského v Praze v počtu 6 792 studentů, dále pak Bankovní institut v Praze v počtu 4 834 studentů. Ve školním roce 2007/2008 studovalo také nejvíce žen na Univerzitě Jana Amose Komenského v Praze, a to v počtu 5 053. Ve stejném školním roce muži studovali v největším počtu na Vysoké škole finanční a správní v Praze.

³⁶ MATUŠKOVÁ, L. *Školy a školská zařízení za školní rok 2004-2005* [online]. [cit. 2009-04-14]. Dostupný z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/2005edicniplan.nsf/t/5F002FAAF4/\\$File/3301rr47.pdf](http://www.czso.cz/csu/2005edicniplan.nsf/t/5F002FAAF4/$File/3301rr47.pdf)>.

³⁷ PILNÝ, J. *Ekonomika veřejného sektoru I*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2007, s. 42.

Tab. 18 Počty studentů a absolventů soukromých vysokých škol za rok 2007 (1. část)³⁸

Soukromá vysoká škola	Studenti	z toho ženy	Absolventi za kal. rok 2006
Soukromé vysoké školy celkem	40 939	24 658	6 849
Bankovní institut vysoká škola, a. s., Praha 7	4 834	2 824	937
Evropský polytechnický institut, s. r. o., Kunovice	1 076	586	176
Vysoká škola hotelová v Praze 8, s. r. o.	2 278	1 411	488
Vysoká škola finanční a správní, o. p. s., Praha 10	4 731	2 538	1 096
Vysoká škola Karlovy Vary, o. p. s.	1 297	720	161
ŠKODA AUTO a. s. Vysoká škola, Mladá Boleslav	743	325	44
Literární akademie, s. r. o., Praha 4	286	189	63
Vysoká škola podnikání, a. s., Ostrava	3 045	1 687	427
Vysoká škola cestovního ruchu, hotelnictví a lázeňství, s. r. o., Praha 1	74	43	35
Soukromá vysoká škola ekonomických studií, s. r. o., Praha 8	356	196	101
Vysoká škola obchodní v Praze, o. p. s.	1 702	1 289	178
Akademie STING, o. p. s., Brno	877	548	137
Pražský technologický institut, o. p. s., Praha 4	73	14	13
Vysoká škola veřejné správy a mezinárodních vztahů v Praze, o. p. s.	2 745	1 657	260
Univerzita Jana Amose Komenského Praha, s. r. o.	6 792	5 053	1 697
Vysoká škola Karla Engliš, a. s., Brno	391	190	53
Anglo-americká vysoká škola, o. p. s., Praha 1	433	223	44
Pražská vysoká škola psychosociálních studií, s. r. o., Praha 4	151	122	28
Vysoká škola aplikovaného práva, s. r. o., Praha 11	467	275	126
Vysoká škola ekonomie a managementu, s. r. o., Ústí n. L.	1 013	569	8
Vysoká škola v Plzni, o. p. s.	690	604	139
University of New York in Prague, s. r. o., Praha 2	462	210	65
Vysoká škola manažerské informatiky a ekonomiky, a. s., Praha 5	693	128	17
Vysoká škola mezinárodních a veřejných vztahů Praha, o. p. s.	466	292	79
Mezinár. baptistický teologický seminář Evropské bap. federace, o. p. s., Praha 6	29	6	1
Středočeský vysokoškolský institut, s. r. o., Kladno	380	238	107
Západomoravská vysoká škola Třebíč, o. p. s.	99	37	17
Academia Rerum Civilium - Vysoká škola polit. a spol. věd, s. r. o., Kolín	460	178	56
Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., České Budějovice	574	340	149
Rašínova vysoká škola, s. r. o., Brno	235	118	47
Vysoká škola regionálního rozvoje, s. r. o., Praha 17	60	38	x
Filmová akademie Miroslava Ondříčka v Písku, o. p. s.	x	x	x
Vysoká škola tělesné výchovy a sportu Palestra, s. r. o.	186	85	43
NEWTON College, a. s., Praha 1	309	141	26
Vysoká škola logistiky, o. p. s., Přerov	659	294	31
Vysoká škola zdravotnická, o. p. s., Praha 5	445	433	x
B.I.B.S., a. s. Brno International Business School	505	280	x

³⁸ MATUŠKOVÁ, L. Školy a školská zařízení za školní rok 2007-2008 [online]. [cit. 2009-04-14]. Dostupný z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/t/0800265425/\\$File/3301rr35.pdf](http://www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/t/0800265425/$File/3301rr35.pdf)>.

Tab. 19 Počty studentů a absolventů soukromých vysokých škol za rok 2007 (2. část)³⁹

Soukromá vysoká škola	Studenti	z toho ženy	Absolventi za kal. rok 2006
Soukromá vysoká škola ekonomická Znojmo, s. r. o.	567	416	x
Moravská vysoká škola Olomouc, o. p. s.	499	266	x
CEVRO institut, o. p. s., Praha	150	69	x
Unicorn College, s. r. o., Praha	90	12	x
Vysoká škola aplikovaných ekonomických studií, s. r. o., České Budějovice	26	8	x
Vysoká škola obchodní a hotelová, s. r. o., Brno	81	52	x

2.5.3 Státní vysoké školy

V České republice jsou dvě státní vysoké školy, a to Univerzita obrany v Brně a Policejní akademie v Praze.

Univerzita obrany

Fakulty Univerzity obrany:

- Fakulta ekonomiky a managementu (Brno);
- Fakulta vojenských technologií (Brno);
- Fakulta vojenského zdravotnictví (Hradec Králové);
- Ústav operačně taktických studií (Brno);
- Ústav strategických studií (Brno);
- Ústav ochrany proti zbraním hromadného ničení (Vyškov).

Úkolem Univerzity obrany je šíření vzdělanosti, rozvoj myšlení a nezávislého vědeckého bádání v oblastech důležitých pro bezpečnost České republiky a dodržování jejích spojeneckých závazků. Univerzita obrany vzdělává, vychovává a připravuje vojenské profesionály pro potřeby Armády České republiky a vědecké činnosti ve prospěch Ministerstva obrany.⁴⁰

³⁹ MATUŠKOVÁ, L. *Školy a školská zařízení za školní rok 2007-2008* [online]. [cit. 2009-04-14]. Dostupný z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/t/0800265425/\\$File/3301rr35.pdf](http://www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/t/0800265425/$File/3301rr35.pdf)>.

⁴⁰ Vysoké školy: Univerzita obrany [online]. Brno: Univerzita obrany, c2009 [cit. 2009-04-19]. Dostupný z WWW: <<http://www.vysokeskoly.com/index.asp?menu=1092&record=22046>>.

Policejní akademie

Fakulty Policejní akademie:

- Fakulta bezpečnostně právní;
- Fakulta bezpečnostního managementu.

Na Policejní akademii studují nejen policisté ve služebním poměru, zaměstnanci ministerstva vnitra a ostatních resortů, jejichž složky rovněž uskutečňují ochranu práva, ale i civilní studenti, kteří po dosažení středoškolského vzdělání mají zájem studovat na vysoké škole s bezpečnostně právní problematikou.

Absolventi se mohou uplatnit v odpovídajících stupních řídicích funkcí a specializovaných profesí v resortu ministerstva vnitra, Policie ČR, v obecních a městských policích, ve Vojenské policii, Celní správě, Bezpečnostní informační službě, Vězeňské službě, ale i v soukromých bezpečnostních službách.⁴¹

2.5.4 Mezinárodní srovnání

Jako ukazatel rozvoje vysokého školství v dané zemi se pokládá počet studentů vysokých škol připadajících na 100 000 obyvatel. Česká republika je považována za zemi, kde je poměrně malý počet studentů vysokých škol proti ostatním evropským státům, které jsou uvedené v Tab. 20.⁴²

Tab. 20 Počet vysokoškolských studentů na 100 000 obyvatel v některých evropských státech⁴³

Stát	Počet studentů	Stát	Počet studentů
Norsko	3 384	Dánsko	2 460
Finsko	3 331	Švédsko	2 281
Francie	3 026	Řecko	2 200
Španělsko	2 981	Švýcarsko	2 118
Holandsko	2 946	Velká Británie	2 064
Německo	2 810	Portugalsko	1 525
Belgie	2 754	Česká republika	1 452
Rakousko	2 714	Polsko	1 418
Itálie	2 545		

⁴¹ Vysoké školy: Policejní akademie [online]. Praha: Policejní akademie České republiky, c2008 [cit. 2009-04-19]. Dostupný z WWW: <<http://www.vysokeskoly.com/index.asp?menu=1092&record=22047>>.

⁴² PILNÝ, J. *Ekonomika veřejného sektoru I*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2007, s. 43.

⁴³ PILNÝ, J. *Ekonomika veřejného sektoru I*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2007, s. 43.

Každý rok se koná mezinárodní hodnocení vysokých škol, v roce 2008 se z českých univerzit nejlépe umístila Karlova Univerzita, skončila ale až na 206. místě. Před českou univerzitou se umístily západoevropské, australské, novozélandské, malajské i indické univerzity. V hodnocení se nejlépe umístila nejžádanější škola na světě Harvard University. Na 2. a 3. místě se umístily také americké univerzity, a to Stanford a Berkeley.

Žebříček nejlepších univerzit světa:

1. Harvard University
2. Stanford University
3. University California – Berkeley
4. University Cambridge
5. Massachusetts Institute of Technology
6. California Institute of Technology
7. Columbia University
8. Princeton University
9. Univerzita Chicago
10. Univerzita Oxford

3. Vliv vzdělanostní úrovně obyvatel na ekonomiku

3.1 Trh práce

Trh práce má určité znaky podobné trhu statků a služeb, v různých ohledech se ale liší. Práce má odlišnou povahu než ostatní statky, práce je výrobním faktorem svého druhu. Práci vykonávají lidé, s nimiž je neoddělitelně spojena. Lidé se liší od jiných výrobních faktorů, protože mají svou vůli, myšlení a svá práva.

Rozvojem lidských zdrojů je myšleno zvyšování znalostí, schopností, dovedností a dalších vlastností jednotlivců. Rozvoj lidských zdrojů vede k tomu, že se z nich stává kapitál daného státu, který se každá země snaží co nejvíce maximalizovat.

Díky výše naznačeným zvláštnostem, trh práce je často předmětem státních zásahů nebo místem politických střetů. Trh práce je místo, na kterém jsou utvářeny podmínky zaměstnanosti včetně mezd a platů prostřednictvím nabídky a poptávky po práci.

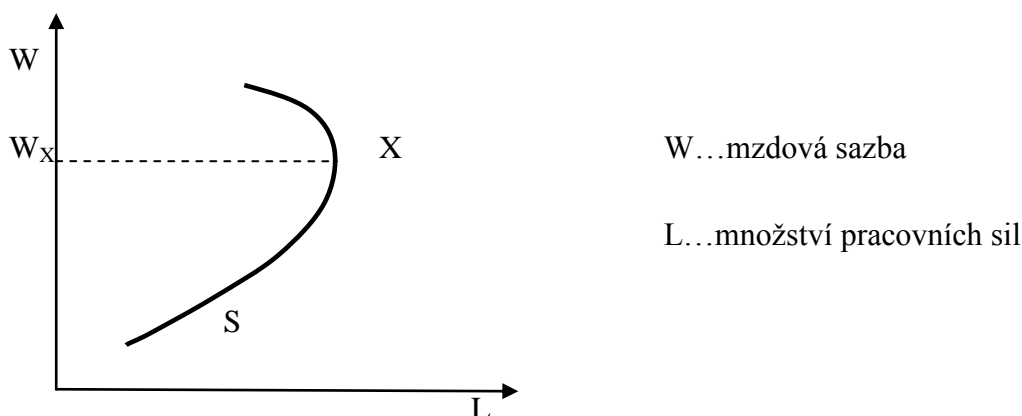
3.1.1 Nabídková strana trhu práce

Hlavními determinanty nabídkové strany trhu práce jsou:

- reálné mzdy, jejich současná i očekávaná úroveň;
- majetkové poměry domácností;
- mimopracovní příjmy, včetně státních transferů;
- demografický vývoj, tj. počet, pohlaví a věková struktura obyvatelstva;
- míra ekonomické aktivity obyvatelstva;
- pracovní zvyky, kultura a tradice.

Zajímavý je pohyb křivky nabídky práce, který vždy nekopíruje klasický tvar a sklon nabídky na trhu výrobků a služeb. Je to následek specifického chování domácností, resp. jednotlivců na trhu práce. S růstem reálné mzdy roste i nabídka práce. Při růstu reálné mzdy od určitého bodu naopak nabídka práce klesá. Jedná se o tzv. inverzní křivku nabídky práce, která má téměř opačný než normální průběh, zdánlivě nelogický – zvyšuje-li se plat, klesá nabídka pracovní doby, se zvyšováním platů se zkracuje pracovní doba. Křivka nabídky práce je obrácena nazpátek.⁴⁴

⁴⁴ NĚMEC, O. *Lidské zdroje na trhu práce*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2002, s. 8.

Obr. 1 Křivka nabídky práce⁴⁵

S růstem mzdové sazby do bodu X nabízí spotřebitel více práce, protože každá další hodina práce přináší více důchodu, ze kterého plyne vyšší užitek ze statků a služeb. Spotřebované statky a služby jsou substitutem odpočinku. Při mzdové sazbě, která roste nad bod X, dochází k omezení odpracovaných hodin tzn. k omezení nabídky práce.

Při nižší mzdové sazbě převládá tzv. substituční efekt, který má za následek, že lidé dávají přednost volnému času, nabídka práce klesá.

3.1.2 Poptávková strana trhu práce

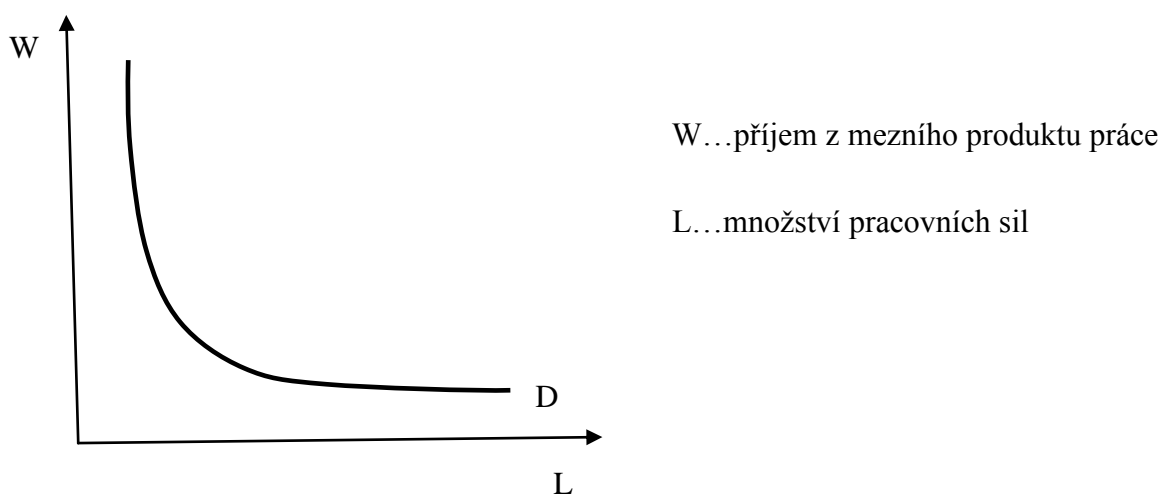
Hlavními determinanty poptávkové strany trhu práce jsou:

- cena práce, výše reálné mzdy nebo mzdového tarifu;
- poptávka po produktech a službách a jejich cena;
- produktivita práce;
- ceny ostatních vstupů;
- očekávané budoucí tržby;
- volná disponibilní pracovní síla na trhu práce.

Poptávka po práci je odvozená od poptávky spotřebitelů po produktech a službách. Křivka poptávky po práci má běžný sklon jako křivka poptávky po produktech. Nedochozí zde tedy k nějakému protisměrnému ohýbání křivky, jako tomu bylo u nabídky práce. Poptávka po práci je klesající funkcí mzdového tarifu a dokládá, že existují různé firmy,

⁴⁵ JÍROVÁ, H. *Trh práce a politika zaměstnanosti*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 1999, s. 8.

s různými mzdově nákladovými strukturami, které mají různou poptávku po práci. Různé křivky a jejich posuny zobrazují reakci poptávky na různě modifikované hladiny. K posunům křivky poptávky po práci dochází především pod vlivem výrobní technologie a techniky a změnou organizace práce a řízení, tedy změnou produktivity práce. Vývoj na trhu práce doprovází nepružnost poptávky po práci. Podniky jsou při svém rozhodování omezeny kolektivními smlouvami, pracovně právním zákonodárstvím, ale i čistě tržními vlivy, jako např. zájem podniku si udržet kvalifikované, zapracované zaměstnance a tato situace někdy vede k tomu, že někdy udržují zaměstnanost nad efektivní úrovní, s ohledem na očekávaný vývoj poptávky na trh produkce těchto firem.

Obr. 2 Křivka poptávky po práci⁴⁶

Při poptávce po práci se firmy orientují podle nákladů, které jim to přinese a podle nákladů, které nemusí vynaložit.

Firma nacházející se v rovnováze a zároveň maximalizující zisk bude zaměstnávat pracovníky až po bod, kdy příjem z mezního produktu práce bude právě roven mezním nákladům na práci. Mezní produkt práce lze definovat jako dodatečný výstup, jenž je výsledkem zaměstnání jedné dodatečné jednotky pracovní síly, přičemž všechny ostatní výstupy jsou konstantní. Podle zákona klesajících výnosů přináší každá další jednotka vstupu práce čím dál tím menší množství výstupu, tj. její mezní produkt klesá. Mezní náklady na práci je částka, o kterou vzrostou celkové náklady dané firmy, proto aby tato firma získala

⁴⁶ JÍROVÁ, H. *Trh práce a politika zaměstnanosti*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 1999, s. 10.

dodatečnou jednotku práce. Představují cenu práce, tzn. mzdovou sazbu. Firma bude zvyšovat či snižovat poptávku po práci až do okamžiku, kdy se příjem z mezního produktu práce bude rovnat mzdové sazbě. Poptávka po práci je závislá na výši mzdové sazby a je určena příjmem z menšího produktu práce.⁴⁷

3.2 Trh práce v České republice

Od zahájení transformace v roce 1990 prošel trh práce v České republice rychlými změnami, které souvisejí jak s dlouhodobě restrukturalizačními tendencemi, tak s cyklickými potížemi vykonávání poptávkové a nabídkové strany na pracovním trhu. Zaměstnanost po poklesu v prvních letech transformace a mírném nárůstu v letech 1994 až 1996 od roku 1997 dále klesá. Tento trend souvisí s ekonomickým poklesem uplynulých let, způsobeným mimo jiné ne zcela vyřešenou privatizací, zpožděním restrukturalizace, nízkým růstem produktivity práce a slabým zastoupením inovačních procesů s dopady na pokles konkurenceschopnosti podniků.⁴⁸

3.2.1 1. čtvrtletí roku 2008

Míra nezaměstnanosti byla nejnižší od poloviny roku 1997. Je potvrzen rychlý růst celkové zaměstnanosti, průměrný počet zaměstnaných, očištěný od sezónních vlivů se zvýšil proti 4. čtvrtletí 2007 o 28,4 tis. osob, tj. o 0,6 % a pokračoval tak příznivý trend.

Osoby s jediným nebo hlavním zaměstnáním dosáhly v průměru za 1. čtvrtletí celkem 4 958,3 tis., tj. o 93,4 tis. více než v 1. čtvrtletí roku 2007, a meziroční nárůst činil 1,9 %. Převažující část byla zaměstnána na plný úvazek, podíl částečných úvazků patří k nejnižším v Evropě. Významně se zvýšil počet pracujících absolventů středních škol s maturitou (o 60,6 tis.), absolventů vysokých škol a vyšších odborných škol (o 32,8 tis.), což souvisí s všeobecně rychlým růstem vzdělanosti populace.

V sekundárním sektoru (průmysl včetně stavebnictví) se projevil růst zaměstnanosti, kde přírůstek počtu pracujících byl nadále podstatně vyšší než v celém terciárním sektoru. Zaměstnanost se nejvíce zvýšila ve zpracovatelském průmyslu, počet pracujících v této kategorii odvětví zůstává v ČR nejvyšší ze všech zemí Evropské unie.

⁴⁷ JÍROVÁ, H. *Trh práce a politika zaměstnanosti*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 1999, s. 9.

⁴⁸ NĚMEC, O. *Lidské zdroje na trhu práce*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2002, s. 11.

Počet nezaměstnaných osob dosáhl 243,8 tis. (z toho 134,5 tis. žen). Ve srovnání s 1. čtvrtletím roku 2007 se celkový počet nezaměstnaných snížil o 67,5 tis. a meziročně poklesl o více než pětinu. Nejvíce se projevil pokles u žen, zvláště ve věkové skupině 50 – 54 let. Nejpočetnější část všech nezaměstnaných (71,6 %) jsou osoby se středním vzděláním bez maturity nebo se základním vzděláním.

Výběrové šetření zjišťuje údaje také za osoby, které nepracují, aktivně práci nehledají a nesplňují tak podmínky International Labour Organization (dále jen ILO) pro nezaměstnané, ale přitom uvádějí, že by chtěli pracovat. V 1. čtvrtletí roku 2008 činil jejich počet 189,4 tis., tj. o 32,5 tis. méně než ve stejném období loňského roku. Převážná část těchto osob je ve věkové skupině do 24 let (57,7 tis.), kdy se většinou jedná o studenty a učně. Velký počet 25-34 letých žen je na mateřské dovolené, nebo v domácnosti. Počet zájemců o zaměstnání je značný ve věku 50 a více let. Ve skupině šedesátiletých a starších jsou převažující skupinou zájemců o práci starobní důchodci.

Většina osob, které by chtěli pracovat, však nemůže nastoupit do případného zaměstnání ihned. Nejdéle do 14 dnů je schopno nastoupit pouze pětina z celé skupiny.⁴⁹

3.2.2 2. čtvrtletí roku 2008

Ve 2. čtvrtletí 2008 se potvrzuje další růst zaměstnanosti, počet zaměstnaných, očištěný od sezónních vlivů, se zvýšil proti 1. čtvrtletí 2008 o 15,6 tis. osob, tj. o 0,3 %. Pokračuje tedy příznivý vývoj z minulých čtvrtletí, došlo však ke zpomalení intenzity růstu zaměstnanosti. Ve srovnání s minulými čtvrtletími byl celkový přírůstek počtu zaměstnaných jen poloviční.

Osoby s jedním nebo hlavním zaměstnáním dosáhly za 2. čtvrtletí celkem 5 003,3 tis., tj. o 89,4 tis. více než ve 2. čtvrtletí 2007 a meziroční nárůst činil 1,8 %. Převážná část jich byla zaměstnána na plný úvazek.

Počet zaměstnanců stoupl oproti 2. čtvrtletí 2007 o 79,2 tis. na 4 183,6 tis. a jejich podíl na celkové zaměstnanosti dosahoval 83,6 %. Poklesl počet členů produkčních družstev o 2,7 tis. na 11,7 tis. osob. Počet podnikatelů, společně s rodinnými příslušníky, se oproti stejnému období roku 2007 zvýšil o 14,1 tis. na 807,9 tis. a jejich podíl na celkové zaměstnanosti se oproti loňskému roku nepatrně snížil na 16,1 %. Poklesl počet podnikatelů

⁴⁹ NÝVLT, O. *Zaměstnanost a nezaměstnanost v ČR podle výsledků VŠPS – 1. čtvrtletí 2008* [online]. [cit. 2009-03-17]. Dostupný z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/czam050208.doc>>.

se zaměstnanci o 9,1 tis., počet podnikatelů bez zaměstnanců naopak stoupl o 23,0 tis. Z hlediska mezinárodního porovnání patří Česká republika v rámci Evropské unie ke státům s vysokým podílem podnikatelů.

Nárůst počtu osob s jediným nebo hlavním zaměstnáním byl provázen i přírůstkem počtu druhých zaměstnání.

Ve výběrovém šetření jsou zjišťovány údaje i za osoby, které nepracují, aktivně práci nehledají a nesplňují tak podmínky ILO pro nezaměstnané, ale přitom uvádějí, že by chtěly pracovat. Ve 2. čtvrtletí činil jejich počet 191,9 tis., tj. o 22,8 tis. méně než ve stejném období loňského roku. Převážná část těchto osob je ve věkové skupině do 24 let (62,9 tis.), kdy se převážně jedná o studenty a učně. Velký počet žen ve věkové skupině 25 – 34 let, které jsou na mateřské dovolené, jeví zájem o své pracovní uplatnění.⁵⁰

3.2.3 3. čtvrtletí roku 2008

Průměrný počet zaměstnaných, očištěný od sezónních vlivů, se zvýšil oproti minulému čtvrtletí o 9,3 tis. osob, tj., o 0,2 %. Pokračoval tak příznivý vývoj z minulých čtvrtletí, nadále však docházelo ke zpomalení intenzity růstu zaměstnanosti.

Osoby s jediným nebo hlavním zaměstnáním dosáhly v průměru za 3. čtvrtletí celkem 5 014,5 tis., tj. o 72,6 tis. více než ve 3. čtvrtletí roku 2007 a meziroční nárůst činil 1,5 %. Převažující část byla zaměstnána na plný úvazek, podíl částečných úvazků v civilním sektoru byl 4,8 %. Nejvyšší relativní přírůstky počtu zaměstnaných byly stejně jako v minulých čtvrtletích kromě Středočeského kraje (3,3 %) v krajích s dlouhodobě vysokou mírou nezaměstnanosti, konkrétně v Moravskoslezském (3,2 %) a Ústeckém kraji (3,0 %).

Počet zaměstnanců stoupl oproti 3. čtvrtletí 2007 o 72,5 tis. na 4 194,3 tis. a jejich podíl na celkové zaměstnanosti dosahoval 83,6 %. Počet členů produkčních družstev opět klesl

o 1,8 tis. na 12,6 tis. osob. Počet podnikatelů v hlavním zaměstnání společně s pomáhajícími rodinnými příslušníky se proti 3. čtvrtletí roku 2007 nepatrně zvýšil o 1,9 tis. na 807,4 tis. a jejich podíl na celkové zaměstnanosti se proti minulému roku snížil o 0,2 procentního bodu na 16,1 %.

⁵⁰ HOLÝ, D. *Zaměstnanost a nezaměstnanost v ČR podle výsledků VŠPS – 2. čtvrtletí 2008* [online]. [cit. 2009-03-17]. Dostupný z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/czam080108.doc>>.

Pokles celkové nezaměstnanosti se projevil především v sekundárním sektoru, kde přírůstek počtu pracujících byl nadále významně vyšší než v celém terciárním sektoru. Dále pokračoval odliv počtu pracujících osob z primárního sektoru (zemědělství, rybolov, myslivost) o 13,0 tis. osob.

Výběrové šetření zjišťuje údaje i za osoby, které nepracují, aktivně práci nehledají a nesplňují tak podmínky ILO pro nezaměstnané, ale přitom uvádějí, že by chtěli pracovat. Ve 3. čtvrtletí roku 2008 činil jejich počet 190,1 tis., tj. o 20,4 tis. méně než ve stejném období loňského roku. Převážná část těchto osob je ve věkové skupině do 24 let (56,3 tis.), kdy se převážně jedná o studenty a učně. Velký počet žen ve věkové skupině 25 - 34 let, které jsou na mateřské dovolené, jeví zájem o pracovní uplatnění.⁵¹

3.2.4 4. čtvrtletí roku 2008

Průměrný počet zaměstnaných, očištěný od sezónních vlivů, se zvýšil oproti 3. čtvrtletí roku 2008 o 18,4 tis. osob, tj. o 0,4 %.

Osoby s jedním nebo hlavním zaměstnáním dosáhly za 4. čtvrtletí v průměru celkem 5 033,4 tis., tj. o 66,2 tis. více než ve 4. čtvrtletí roku 2007 a meziroční nárůst činil 1,3 %. Převažující část byla zaměstnána na plný úvazek, podíl částečných úvazků (5,0 % v civilním sektoru) patří k nejnižším v Evropě. Nejvyšší relativní přírůstky počtu zaměstnaných byly stejně jako v minulých čtvrtletích kromě Středočeského kraje (3,4 %) a kraje Hlavní město Praha (2,9 %) v krajích s dlouhodobě vysokou mírou nezaměstnanosti, konkrétně v Ústeckém (3,2 %) a Moravskoslezském kraji (2,8 %).

Počet zaměstnanců stoupl oproti 4. čtvrtletí 2007 o 52,8 tis. na 4 208,0 tis. a jejich podíl na celkové zadluženosti činil 83,6 %. Počet členů produkčních družstev klesl o 0,8 tis. na 12,3 tis. osob.

Počet podnikatelů v hlavním zaměstnání společně s pomáhajícími rodinnými příslušníky se oproti srovnatelnému období roku 2007 zvýšil o 14,3 tis. na 812,8 tis. a jejich podíl na celkové zaměstnanosti proti minulému roku zůstal na 16,1 %.

Od vývoje v předchozích čtvrtletích výrazně zpomalil růst zaměstnanosti v sekundárním sektoru, meziroční přírůstek v něm činil pouze 12,3 tis. Ve zpracovatelském

⁵¹ HOLÝ, D. *Zaměstnanost a nezaměstnanost v ČR podle výsledků VŠPS – 3. čtvrtletí 2008* [online]. [cit. 2009-03-17]. Dostupný z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/czam103108.doc>>.

průmyslu se počet zaměstnaných osob dokonce snížil o 9,0 tis. Růst celkové zaměstnanosti ve 4. čtvrtletí 2008 ovlivnil především nárůst počtu zaměstnaných osob v terciárním sektoru o 63,4 tis. Dále pokračoval odliv počtu pracujících osob z primárního sektoru, a to o 9,2 tis. osob.

Průměrný počet nezaměstnaných osob podle metodiky Mezinárodní organizace práce (ILO), očištěný od sezónních vlivů, se proti 3. čtvrtletí roku 2008 zvýšil o 4,9 tis. Ve 4. čtvrtletí roku 2008 tak dochází poprvé od roku 2005 ke zvýšení počtu nezaměstnaných osob v ČR ve srovnání s předchozím čtvrtletím po sezónním očištění.

Počet nezaměstnaných osob dosáhl 230,8 tis. (z toho 128,9 tis. žen) a v porovnání se 4. čtvrtletím roku 2007 se celkový počet nezaměstnaných snížil o 22,1 tis., v relativním vyjádření o 8,7 %, přestože v minulém čtvrtletí činil meziroční pokles 15,8 %.

Počet osob nezaměstnaných jeden rok a déle se snížil proti 4. čtvrtletí 2007 o 15,4 tis. na 107,4 tis. a jejich podíl se nadále udržoval pod polovinou všech nezaměstnaných (46,5 %). Ve srovnání s Evropskou unií patří Česká republika nadále mezi státy s vysokým podílem osob dlouhodobě bez práce ve skupině nezaměstnaných se základním vzděláním (63,3 % všech nezaměstnaných se základním vzděláním), ve skupině nezaměstnaných se středním vzděláním bez maturity je to již méně než polovina všech nezaměstnaných (44,8 %).

Obecná míra nezaměstnanosti podle definice ILO dosáhla 4,4 %, což je stále jedna z nejnižších měr nezaměstnanosti v posledním desetiletí. Proti 4. čtvrtletí 2007 se snížila o 0,5 procentního bodu. Obecná míra nezaměstnanosti je v České republice dlouhodobě nižší než průměr za všechny členské země Evropské unie nebo průměr za země eurozóny.

Odlišná metodika zjišťování se promítla do difference mezi výší obecné míry nezaměstnanosti (ILO) a míry registrované nezaměstnanosti Ministerstva práce a sociálních věcí. Tendence vývoje obou měr však byly shodné, neboť proti třetímu čtvrtletí roku 2008 se neukázaly významné změny v úrovni nezaměstnanosti podle výše obecné míry nezaměstnanosti a Ministerstva práce a sociálních věcí (dále jen MPSV). Míra registrované nezaměstnanosti MPSV dosáhla ve 4. čtvrtletí hodnoty 5,4 %, tj. o 0,4 procentního bodu méně než před rokem.

Regionální míra nezaměstnanosti se pohybovala od 2,0 % v kraji Hlavní město Praha do 8,3 % v Ústeckém kraji. Nízkou míru nezaměstnanosti mají trvale vysokoškoláci (1,7 %)

a osoby s úplným středním vzděláním s maturitou (2,9 %). Vysoká míra nezaměstnanosti přetrvává ve skupině osob se základním vzděláním (19,2 %) a průměrná je v početné skupině osob se středním vzděláním bez maturity včetně vyučených (4,3 %).

V rámci výběrového šetření jsou zjišťovány údaje i za osoby, které nepracují, aktivně práci nehledají a nesplňují tak podmínky ILO pro nezaměstnané, ale přitom uvádějí, že by chtěli pracovat. Ve 4. čtvrtletí roku 2008 činil jejich počet 178,0 tis., tj. o 19,8 tis. méně než ve stejném období roku 2007.⁵²

3.3 Vzdělanostní struktura obyvatel v České republice

Základní rozdělení obyvatel ve věku 15 a více let podle zařazení na trhu práce. Obyvatelstvo se člení na ekonomicky aktivní (zaměstnaní a nezaměstnaní) a ekonomicky neaktivní (aktivně práci nehledají).

Nejvyšší ukončené vzdělání obyvatel České republiky

V České republice má rozhodující část patnáctiletých a starších nejvyšší ukončené střední vzdělání. To mělo v roce 2007 téměř 70 % všech obyvatel ve věku 15 a více let, základní vzdělání či bez vzdělání 19 % a vysokoškolské vzdělání 11 % všech obyvatel. Podíl jednotlivých úrovní vzdělání se však vyvíjel protichůdně. Počet osob se základním vzděláním nebo bez vzdělání v produktivním a poproduktivním věku stále klesá. V letech 2000 - 2007 se snížil o více než 385 tisíc.

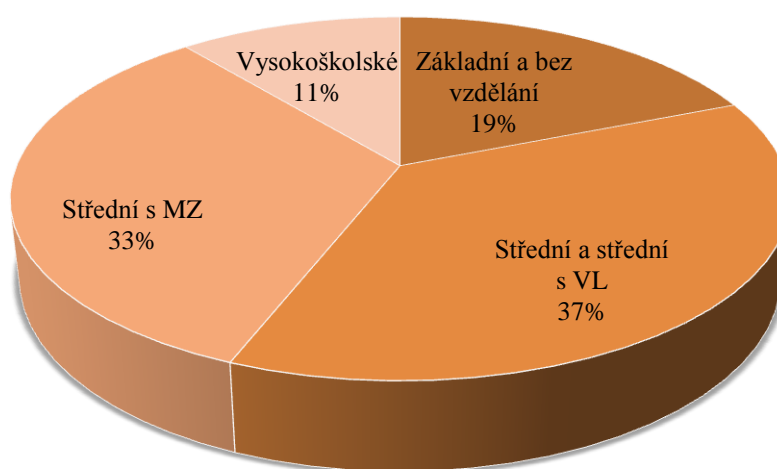
Jinak tomu bylo u středního vzdělání bez MZ, resp. u středního vzdělání s VL. Přestože se jedná o největší skupinu osob, vzrostla její četnost od roku 2000 do roku 2007 pouze o 45,4 tisíc. Toto snížení bylo do značné míry způsobeno vývojem v průběhu roku 2007, kdy absolutní počet vyučených meziročně dokonce poklesl. Podstatně ale vzrostl počet osob s vyšší úrovní vzdělání. Počet absolventů oborů středních škol poskytujících střední vzdělání s MZ se zvýšil od roku 2000 o 357,3 tisíc. Nejrychleji však rostl počet absolventů vysokých škol včetně vyšších odborných škol, a to o 239,6 tisíc.

Tyto tendence se projevují v ženské i mužské složce populace. Pro mužskou populaci je charakteristický vysoký podíl vyučených a nižší podíl základního vzdělání. Podíl základního vzdělání u žen dosahuje téměř čtvrtinu ze všech patnáctiletých, ale podstatně více

⁵² HOLÝ, D. *Zaměstnanost a nezaměstnanost v ČR podle výsledků VŠPS – 4. čtvrtletí 2008* [online]. [cit. 2009-03-17]. Dostupný z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/czam020209.doc>>.

žen než mužů má ukončené střední vzdělání s MZ. Podíl mužů vysokoškoláků je sice vyšší než podíl vysokoškolsky vzdělaných žen, ale to je způsobeno zejména rozdíly ve vzdělanostní skladbě obyvatel ve středním a vyšším věku. Tento rozdíl se rychle snižuje, proti roku 2000 vzrostl počet absolventek vysokých škol o 133,9 tisíc, ale počet vysokoškoláků mužů se zvýšil jen o 105,7 tisíc.

Podstatné jsou dlouhodobé změny v oborové struktuře vzdělání mezi mladou a starší generací. Zásadní problém u středního vzdělání je skutečnost, že podíl osob, které absolvovaly obory ze skupiny oborů 5 – technika, výroba a stavebnictví představoval ve skupině šedesátiletých a starších více než polovinu všech osob s tímto stupněm vzdělání (51,6 %), v nejmladší skupině 15 – 20letých to bylo pouze 38,5 %. Struktura těchto osob je do značné míry ovlivněna vysokým zastoupením tzv. obecného vzdělání (gymnázia), jehož absolventi se budou dále připravovat ve specializovaných vysokých školách. Je zřejmé, že dosavadní odvětvová struktura zaměstnanosti je do značné míry udržitelná jen s využitím jiných zdrojů, především pracujících cizinců.⁵³

Obr. 3 Struktura populace starší patnácti let podle nejvyššího stupně vzdělání⁵⁴

⁵³ MEJSTRÍK, B. *Vzdělanost žen roste rychleji než vzdělanost mužů*[online]. [cit. 2009-03-24]. Dostupný z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/BF0031A015/\\$File/311108a09.pdf](http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/BF0031A015/$File/311108a09.pdf)>.

⁵⁴ MEJSTRÍK, B. *Vzdělanost žen roste rychleji než vzdělanost mužů*[online]. [cit. 2009-03-24]. Dostupný z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/BF0031A015/\\$File/311108a09.pdf](http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/BF0031A015/$File/311108a09.pdf)>.

Tab. 21 udává, že největší podíl populace dosáhl středního vzdělání bez MZ, naopak je tomu u vzdělání vysokoškolského. Obory poskytující střední vzdělání s VL studovalo nejvíce žáků v jihovýchodních Čechách. Vysokou školu studovalo nejvíce studentů v Praze.

Tab. 21 Vzdělanostní struktura obyvatel České republiky v roce 2007 (v tis.)⁵⁵

Vzdělanostní struktura		ČR celkem	Oblast							
			Praha	Střední Čechy	Jiho-západ	Severo-západ	Severo-východ	Jiho-východ	Střední Morava	Moravsko-slezsko
Populace 15 a více let celkem										
Vzdělání:	základní	1 675,1	122,7	187,8	188,1	232,0	242,0	266,2	215,7	220,5
	střední bez maturity	3 244,8	227,1	389,6	387,8	369,8	513,3	516,0	416,1	425,1
	střední s maturitou	2 936,4	458,4	342,9	338,6	298,4	403,6	457,6	316,2	320,8
	vysokoškolské	974,8	238,3	88,7	102,9	56,1	110,8	171,0	106,7	100,3
Pracovní síla		5 198,3	648,2	601,7	604,3	561,3	740,1	823,1	615,0	604,6
Vzdělání:	základní	367,1	22,3	43,5	39,8	68,5	48,8	52,5	43,0	48,7
	střední bez maturity	2 144,7	137,9	255,1	262,1	243,2	344,7	342,8	284,3	274,5
	střední s maturitou	1 935,4	303,5	234,5	222,6	206,5	263,3	295,2	204,8	204,9
	vysokoškolské	750,1	183,9	68,5	79,7	43,0	83,1	132,6	82,7	76,5
Zaměstnaní v NH		4 922,0	632,4	581,4	583,3	508,2	704,6	780,4	578,4	553,3
Vzdělání:	základní	293,5	20,1	38,4	34,7	46,5	39,9	43,5	35,8	34,6
	střední bez maturity	2 018,1	132,6	245,9	252,8	222,8	327,1	322,9	265,8	248,2
	střední s maturitou	1 871,8	297,7	229,1	217,3	196,3	255,8	284,4	196,1	195,1
	vysokoškolské	750,1	183,9	68,5	79,7	43,0	83,1	132,6	82,7	76,5
Nezaměstnaní		276,3	15,8	20,4	21,0	53,1	35,5	42,6	36,6	51,3
Vzdělání:	základní	73,6	2,2	5,1	5,1	22,0	8,8	9,0	7,2	14,1
	střední bez maturity	126,6	5,3	9,2	9,3	20,4	17,6	19,9	18,5	26,3
	střední s maturitou	63,6	5,8	5,5	5,3	10,2	7,6	10,7	8,7	9,9
	vysokoškolské	12,4	2,4	0,5	1,2	0,6	1,5	3,1	2,0	1,0
Ekonomicky neaktivní		3 646,7	400,6	407,8	414,1	397,1	532,5	589,4	441,2	464,1
Vzdělání:	základní	1 307,9	100,4	144,2	148,2	163,5	193,3	213,7	172,7	171,8
	střední bez maturity	1 100,2	89,2	134,5	125,7	126,6	168,6	173,2	131,8	150,6
	střední s maturitou	1 001,0	154,9	108,3	115,9	91,9	140,3	162,5	111,4	115,9
	vysokoškolské	224,6	54,4	20,2	23,2	13,2	27,7	38,3	24,0	23,7

⁵⁵ MEJSTRÍK, B. *Zaměstnanost a nezaměstnanost v ČR podle výsledků výběrového šetření pracovních sil – roční průměry 2007* [online]. [cit. 2009-04-09]. Dostupný z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/800032D6A3/\\$File/31150810.pdf](http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/800032D6A3/$File/31150810.pdf)>.

Podle údajů z Tab. 22 měla většina žen střední vzdělání s MZ, naopak tomu bylo u vzdělání vysokoškolského. Obory poskytující střední vzdělání s MZ navštěvovalo nejvíce žákyň v jihovýchodních Čechách. Nejvyšší podíl vysokoškolsky vzdělaných žen je zaznamenán v Praze.

Tab. 22 Vzdělanostní struktura žen v České republice v roce 2007 (v tis.)⁵⁶

Vzdělanostní struktura		ČR celkem	Oblast							
			Praha	Střední Čechy	Jiho-západ	Severo-západ	Severo-východ	Jiho-východ	Střední Morava	Moravsko-slezsko
Populace 15 a více let celkem										
Vzdělání:	základní	1 091,7	72,9	124,2	122,4	143,6	156,1	180,5	144,6	147,5
	střední bez maturity	1 367,5	108,3	157,0	161,5	154,6	223,6	210,9	174,4	177,3
	střední s maturitou	1 656,6	259,2	194,8	190,4	167,4	225,3	262,8	177,1	179,7
	vysokoškolské	435,6	106,7	40,9	46,2	25,7	49,2	72,3	49,4	45,2
Pracovní síla		2 268,7	296,6	256,8	264,4	239,1	322,2	357,4	268,3	263,8
Vzdělání:	základní	209,2	10,9	23,8	23,7	34,5	28,7	33,9	26,3	27,5
	střední bez maturity	741,0	51,7	82,6	91,9	81,3	125,1	114,1	97,9	96,3
	střední s maturitou	1 003,5	155,9	121,1	114,3	105,1	136,1	157,9	107,0	106,1
	vysokoškolské	314,6	77,9	29,4	34,5	18,2	32,3	51,5	37,0	33,8
Zaměstnaní v NH		2 115,9	288,2	246,6	251,4	211,8	301,8	333,8	248,3	234,0
Vzdělání:	základní	168,9	9,9	21,0	20,4	24,4	23,6	28,8	21,7	19,0
	střední bez maturity	675,0	48,1	78,4	87,0	70,6	116,0	103,2	88,9	82,8
	střední s maturitou	962,5	153,2	118,1	110,2	99,0	130,5	151,1	101,4	99,1
	vysokoškolské	309,3	76,8	29,1	33,8	17,9	31,6	50,7	36,2	33,1
Nezaměstnaní		152,7	8,5	10,3	13,0	27,3	20,4	23,6	20,0	29,8
Vzdělání:	základní	40,4	1,1	2,7	3,3	10,0	5,0	5,2	4,6	8,5
	střední bez maturity	66,0	3,6	4,2	4,9	10,8	9,2	10,9	9,0	13,5
	střední s maturitou	41,0	2,7	3,0	4,1	6,2	5,5	6,8	5,6	7,0
	vysokoškolské	5,3	1,1		0,7		0,6	0,8	0,8	0,7
Ekonomicky neaktivní		2 289,2	251,8	260,3	256,6	253,0	333,4	370,1	277,6	286,3
Vzdělání:	základní	882,4	62,0	100,5	98,7	109,1	127,4	146,5	118,3	120,0
	střední bez maturity	626,6	56,6	74,4	69,5	73,2	98,5	96,8	76,5	81,0
	střední s maturitou	653,1	103,2	73,7	76,1	62,2	89,2	104,9	70,1	73,6
	vysokoškolské	121,0	28,8	11,5	11,7	7,5	16,9	20,8	12,5	11,3

⁵⁶ MEJSTRÍK, B. *Zaměstnanost a nezaměstnanost v ČR podle výsledků výběrového šetření pracovních sil – roční průměry 2007* [online]. [cit. 2009-04-09]. Dostupný z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/800032D6A3/\\$File/31150810.pdf](http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/800032D6A3/$File/31150810.pdf)>.

Nejvíce mužů mělo střední vzdělání bez MZ, naopak nejméně jich mělo vzdělání základní. Při porovnání Tab. 22 a 23 je zřejmé, že vzdělání mužů je zcela odlišné od vzdělání žen. Obory poskytující střední vzdělání, popř. střední vzdělání s VL studovalo nejvíce žáků v jihovýchodních Čechách. Největší podíl těch, kteří absolvovali pouze základní školu, je také v Praze, kde je v ostatních případech největší koncentrace vysokoškolsky vzdělaných lidí.

Tab. 23 Vzdělanostní struktura mužů v České republice v roce 2007 (v tis.)⁵⁷

Vzdělanostní struktura		ČR celkem	Oblast							
			Praha	Střední Čechy	Jiho-západ	Severo-západ	Severo-východ	Jiho-východ	Střední Morava	Moravsko-slezsko
Populace 15 a více let celkem										
Vzdělání:	základní	583,4	49,8	63,6	65,7	88,5	86,0	85,7	71,2	73,0
	střední bez maturity	1 877,3	118,8	232,6	226,4	215,2	289,7	305,2	241,7	247,8
	střední s maturitou	1 279,8	199,2	148,0	148,2	131,0	178,3	194,9	139,0	141,1
	vysokoškolské	539,2	131,6	47,8	56,7	30,5	61,7	98,6	57,3	55,1
Pracovní síla		2 929,7	351,6	344,9	339,9	322,2	417,9	465,7	346,7	340,9
Vzdělání:	základní	157,9	11,4	19,8	16,1	34,0	20,1	18,5	16,8	21,2
	střední bez maturity	1 403,7	86,2	172,5	170,2	161,9	219,5	228,7	186,4	178,2
	střední s maturitou	931,9	147,6	113,4	108,4	101,3	127,3	137,3	97,8	98,8
	vysokoškolské	435,6	106,0	39,1	45,2	24,8	50,9	81,1	45,8	42,7
Zaměstnaní v NH		2 806,1	344,2	334,8	331,9	296,4	402,8	446,6	330,1	319,3
Vzdělání:	základní	124,6	10,2	17,4	14,3	22,1	16,3	14,7	14,1	15,5
	střední bez maturity	1 343,2	84,5	167,5	165,8	152,3	211,2	219,7	176,9	165,4
	střední s maturitou	909,3	144,5	111,0	107,2	97,4	125,2	133,3	94,7	96,0
	vysokoškolské	428,5	104,6	38,9	44,6	24,6	50,0	78,9	44,5	42,4
Nezaměstnaní		123,6	7,3	10,1	8,0	25,8	15,1	19,1	16,6	21,6
Vzdělání:	základní	33,3	1,2	2,4	1,8	12,0	3,8	3,8	2,7	5,6
	střední bez maturity	60,6	1,7	5,1	4,4	9,7	8,4	9,0	9,5	12,8
	střední s maturitou	22,6	3,1	2,4	1,2	4,0	2,0	4,0	3,1	2,8
	vysokoškolské	7,1	1,3		0,6		0,9	2,3	1,3	
Ekonomicky neaktivní		1 357,5	148,8	147,5	157,4	144,0	199,1	219,2	163,6	177,7
Vzdělání:	základní	425,5	38,4	43,8	49,6	54,5	65,9	67,1	54,4	51,9
	střední bez maturity	473,6	32,6	60,1	56,2	53,3	70,1	76,5	55,3	69,6
	střední s maturitou	347,9	51,7	34,6	39,8	29,6	51,0	57,6	41,3	42,3
	vysokoškolské	103,6	25,6	8,7	11,5	5,7	10,8	17,5	11,5	12,4

⁵⁷ MEJSTRÍK, B. *Zaměstnanost a nezaměstnanost v ČR podle výsledků výběrového šetření pracovních sil – roční průměry 2007* [online]. [cit. 2009-04-09]. Dostupný z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/800032D6A3/\\$File/31150810.pdf](http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/800032D6A3/$File/31150810.pdf)>.

3.4 Požadované vzdělání uchazečů o zaměstnání

Je velice obtížné zobecnit a jednoznačně říci, v jaké míře požadují zaměstnavatelé jednotlivé úrovně vzdělání. Jsou stále častější situace, kdy jsou pro zaměstnavatele důležitější konkrétní schopnosti, dovednosti a znalosti uchazečů a jejich přínos pro firmu než dosažené vzdělání. Především v zahraničních firmách může významnou roli hrát i jazyková vybavenost uchazeče. Nastávají tedy situace, kdy jsou zaměstnavatelé ochotni přijmout na určitou pozici buď praxí nezkušeného vysokoškoláka, nebo středoškoláka s bohatší praxí.

Přestože se nároky na vysokoškolské a střední vzdělání především u technických pozic stírají, stále však platí, že pro některé pozice je vysoká škola nezbytná (např. manažerské pozice), vysokoškoláci bývají také zvýhodněni v určitých oborech (např. ekonomové).

Všeobecně je pozorováno, že zaměstnavatelé většinou nerozlišují, zda u vysokoškoláků požadují magisterský či bakalářský stupeň vzdělání. Jak již bylo zmíněno, rozhodující je pro ně praxe, schopnosti a dovednosti uchazeče. Naopak existují i případy, kdy je dokončené magisterské vzdělání podmínkou, většinou se toto týká ekonomických profesí.

Pozice absolventů vyšších odborných škol, jejichž výhodou by mělo být úzké sepětí s praxí, není stále zcela jednoznačná a je ovlivněna i tím, že jejich počty nejsou příliš vysoké. Zaměstnavatelé absolventy VOŠ příliš nevyžadují, pokud jejich studium nemělo speciální zaměření. Na jedné straně jsou absolventi VOŠ řazeni na středoškolskou úroveň, na druhé straně se stále častěji prosazuje trend, kdy jsou řazeni na úroveň bakalářského studia.

Pokud jde o středoškoláky s MZ, ukazuje se, že oproti čerstvým absolventům vysokých škol jsou ve výhodě díky větší zkušenosti s praxí. V posledních letech, především v zahraničních společnostech, kde je kladen důraz na praktickou znalost angličtiny, má středoškolák s praxí a zkušeností v zahraničí výhodu i vůči vysokoškolákovi.

Pokud jde o situaci vyučených, velmi často jsou umístováni jako dočasní pracovníci. U tohoto typu pozic se jedná o nepříliš kvalifikovaná místa. V některých případech nemusejí mít kandidáti ani ukončené základní vzdělání, jindy je vyžadováno alespoň střední vzdělání s VL. Také platí, že pokud jde o pozice, kde je velký nedostatek pracovníků (např. telefonní

operátoři, seřizovači, údržbáři obráběcích strojů), není problém umístit ani čerstvého absolventa. Větší problém ale je najít absolventa, který by chtěl danou práci vykonávat.⁵⁸

3.5 Trh práce v Evropské unii

Evropská unie zdůrazňuje nutnost poskytovat výhody skupinám, které jsou nejvíce znevýhodňovány na trhu práce. K těmto skupinám patří mladí lidé, dlouhodobě nezaměstnaní a nezaměstnané ženy.

Byly vytyčeny 3 hlavní strukturální cíle:

1. Integrace mladých lidí do pracovního života: Všem mladým lidem je třeba poskytovat stejnou úroveň vzdělání, výcviku a pracovních zkušeností, které jsou potřebné pro to, aby byli zaměstnaní.
2. Předcházení dlouhodobé nezaměstnanosti: Všem dlouhodobě nezaměstnaným občanům je třeba poskytnout možnost rekvalifikace a nového zapojení se do pracovního procesu před tím, než dosáhnou hranice dlouhodobé nezaměstnanosti.
3. Při všech činnostech na úseku zaměstnanosti je třeba prosazovat politiku „rovných příležitostí“: Aktivní politika zaměřená proti segregaci na pracovním trhu musí být prosazována na základě zaměstnávání na zkrácený úvazek jako přechodné opatření a dále je nutné docílovat souladu mezi zaměstnáním a povinnostmi vůči rodině, a to jak pro muže, tak pro ženy.⁵⁹

⁵⁸ ŠTASTNOVÁ, P aj. *Potřeby zaměstnavatelů z pohledu analýzy inzertní nabídky zaměstnání a názorů pracovníků personálních agentur*. Praha: Národní ústav odborného vzdělávání, 2008, s. 52.

⁵⁹ JÍROVÁ, H. *Trh práce a politika zaměstnanosti*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 1999, s. 43.

Závěr

Žijeme v době obtížně předvídatelných společenských změn, které se netýkají jen naší země. Vedle změn podmínek každodenního života, ať již technických, společenských, lidských nebo politických, se nás také dotýkají procesy evropské i globální. Čím složitější je život společnosti, tím větší objem znalostí a dovedností si musí každý jednotlivý člověk osvojit, aby se v ní dokázal uplatnit. Doba potřebná pro přípravné vzdělávání a výchovu se prodlužuje. V důsledku civilizačních a kulturních proměn do sféry vzdělávání vstupují i lidé dospělí.

Lidský kapitál se v současné ekonomice považuje za faktor rovnocenný fyzickému či finančnímu kapitálu a moderním technologiím. Vzdělávací soustava v moderní společnosti musí výrazným způsobem přispívat k vysoké úrovni rozvoje lidských zdrojů. Vzdělávací soustava ovlivňuje svými funkcemi nejen kvalifikaci, pružnost a přizpůsobivost pracovní síly, ale také například schopnost inovace a změny, rozvíjení a využívání nových technologií, úroveň řízení.

Do budoucna bychom chtěli být zemí, která by byla rovnocenným a respektovaným členem Evropské unie. Musíme rozvíjet vzdělávací nabídku na všech úrovních velmi cílevědomě tak, aby byla kvalitní, bohatá, pružná a dostupná.

Zvýšení míry konkurenceschopnosti ekonomiky a prosperity národa vyžaduje orientovat se na zvýšení flexibility a adaptability, na schopnost rychle reagovat na změněné podmínky, na tvořivost a iniciativu, na samostatnost a převzetí odpovědnosti. Proto je nutné připravovat mladou generaci v odpovídající vzdělanostní struktuře. Také proto jsou formulovány základní koncepční dokumenty vzdělávací politiky – jde o Národní program rozvoje vzdělávání nebo o Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje výchovně vzdělávací soustavy České republiky.⁶⁰

⁶⁰ VOJTĚCH, J; FESTOVÁ, J; SUKUP, R. *Vývoj vzdělanostní a oborové struktury žáků ve středním a vyšším vzdělávání v ČR a v krajích ČR a postavení mladých lidí na trhu práce ve srovnání se situací v Evropské unii*. Praha: Národní ústav odborného vzdělávání, 2005, s. 40.

Seznam použité literatury

- [1] VALIŠOVÁ, Alena; KASÍKOVÁ, Hana. *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada Publishing, a. s., 2007. 402 s. ISBN 978-80-247-1734-0
- [2] WIKIPEDIA: *Vzdělání*. [online]. 2009. Dostupný z WWW: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Vzd%C4%9B1%C3%A1n%C3%AD>>.
- [2] KADLEC, Miroslav. *Evropský rámec kvalifikací*. Praha: Národní ústav odborného vzdělávání, 2007. 24 s.
- [3] MATUŠKOVÁ, Lenka. *Obecná problematika MŠ*. [online]. 2008. Dostupný z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/F30049D941/\\$File/331008a01.pdf](http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/F30049D941/$File/331008a01.pdf)>.
- [4] MATUŠKOVÁ, Lenka. *Obecná problematika MŠ*. [online]. 2008. Dostupný z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/F30049D941/\\$File/331008a02.pdf](http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/F30049D941/$File/331008a02.pdf)>.
- [5] WALTEROVÁ, Eliška. *Rozvoj vzdělanosti a vzdělávání učitelů v evropském kontextu*. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta. 2000. 215 s. ISBN 80-7290-034-X.
- [6] MATUŠKOVÁ, Lenka. *Školy a školská zařízení za školní rok 2007 - 2008*. [online]. 2008. Dostupný z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/2005edicniplan.nsf/t/5F002FAAEB/\\$File/3301rr04.pdf](http://www.czso.cz/csu/2005edicniplan.nsf/t/5F002FAAEB/$File/3301rr04.pdf)>.
- [7] MATUŠKOVÁ, Lenka. *Školy a školská zařízení za školní rok 2007 - 2008*. [online]. 2008. Dostupný z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/2005edicniplan.nsf/t/5F002FAADB/\\$File/3301rr06.pdf](http://www.czso.cz/csu/2005edicniplan.nsf/t/5F002FAADB/$File/3301rr06.pdf)>.
- [8] BURDOVÁ, Pavla. *Lidské zdroje v České republice 1999*. 1. vyd. Praha: Národní vzdělávací fond, 1999. 219 s. ISBN 80-211-0325-6.
- [9] VOJTĚCH, Jiří; FESTOVÁ, Jena; SUKUP, Robert. *Vývoj vzdělanostní a oborové struktury žáků ve středním a vyšším vzdělávání v ČR a v krajích ČR a postavení mladých lidí na trhu práce ve srovnání situací v Evropské unii*. Praha: Národní ústav odborného vzdělávání, 2005. 44 s.
- [10] MATUŠKOVÁ, Lenka. *Školy a školská zařízení za školní rok 2007 - 2008*. [online]. 2008. Dostupný z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/t/0800265417/\\$File/3301rr16.pdf](http://www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/t/0800265417/$File/3301rr16.pdf)>.

- [11] MATUŠKOVÁ, Lenka. *Školy a školská zařízení za školní rok 2007 - 2008*. [online]. 2008. Dostupný z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/t/0800265400/\\$File/3301rr13.pdf](http://www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/t/0800265400/$File/3301rr13.pdf)>.
- [12] MATUŠKOVÁ, Lenka. *Školy a školská zařízení za školní rok 2007 - 2008*. [online]. 2008. Dostupný z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/t/080026541F/\\$File/3301rr23.pdf](http://www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/t/080026541F/$File/3301rr23.pdf)>.
- [13] MATUŠKOVÁ, Lenka. *Školy a školská zařízení za školní rok 2007 - 2008*. [online]. 2008. Dostupný z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/t/080026540C/\\$File/3301rr11.pdf](http://www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/t/080026540C/$File/3301rr11.pdf)>.
- [14] MATUŠKOVÁ, Lenka. *Školy a školská zařízení za školní rok 2007 - 2008*. [online]. 2008. Dostupný z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/t/080026540A/\\$File/3301rr24.pdf](http://www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/t/080026540A/$File/3301rr24.pdf)>.
- [15] MATUŠKOVÁ, Lenka. *Školy a školská zařízení za školní rok 2007 - 2008*. [online]. 2008. Dostupný z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/t/080026541E/\\$File/3301rr28.pdf](http://www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/t/080026541E/$File/3301rr28.pdf)>.
- [16] PILNÝ, Jaroslav. *Ekonomika veřejného sektoru I*. 2. vyd. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2007. 140 s. ISBN 978-80-7194-933-6.
- [17] MATUŠKOVÁ, Lenka. *Školy a školská zařízení za školní rok 2007 - 2008*. [online]. 2008. Dostupný z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/t/0800265421/\\$File/3301rr33.pdf](http://www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/t/0800265421/$File/3301rr33.pdf)>.
- [18] MATUŠKOVÁ, Lenka. *Školy a školská zařízení za školní rok 2007 - 2008*. [online]. 2008. Dostupný z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/t/0800265420/\\$File/3301rr34.pdf](http://www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/t/0800265420/$File/3301rr34.pdf)>.
- [19] MATUŠKOVÁ, Lenka. *Školy a školská zařízení za školní rok 2007 - 2008*. [online]. 2008. Dostupný z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/2005edicniplan.nsf/t/5F002FAAF4/\\$File/3301rr47.pdf](http://www.czso.cz/csu/2005edicniplan.nsf/t/5F002FAAF4/$File/3301rr47.pdf)>.
- [20] MATUŠKOVÁ, Lenka. *Školy a školská zařízení za školní rok 2007 - 2008*. [online]. 2008. Dostupný z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/t/0800265425/\\$File/3301rr35.pdf](http://www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/t/0800265425/$File/3301rr35.pdf)>.
- [21] Vysoké školy: Univerzita obrany [online]. 2009. Dostupný z WWW: <<http://www.vysokeskoly.com/index.asp?menu=1092&record=22046>>.

- [22] Vysoké školy: Policejní akademie [online]. 2009. Dostupný z WWW: <<http://www.vysokeskoly.com/index.asp?menu=1092&record=22047>>.
- [23] NĚMEC, Otakar. *Lidské zdroje na trhu práce*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2002. 152 s. ISBN 80-245-0350-6.
- [24] JÍROVÁ, Hana. *Trh práce a politika zaměstnanosti*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 1999. 95 s. ISBN 80-7079-635-9.
- [25] NÝVLT, O. *Zaměstnanost a nezaměstnanost v ČR podle výsledků VŠPS – 1. čtvrtletí 2008*. [online]. 2008. Dostupný z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/czam050208.doc>>.
- [26] HOLÝ, D. *Zaměstnanost a nezaměstnanost v ČR podle výsledků VŠPS – 2. čtvrtletí 2008*. [online]. 2008. Dostupný z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/czam080108.doc>>.
- [27] HOLÝ, D. *Zaměstnanost a nezaměstnanost v ČR podle výsledků VŠPS – 3. čtvrtletí 2008*. [online]. 2008. Dostupný z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/czam103108.doc>>.
- [28] HOLÝ, D. *Zaměstnanost a nezaměstnanost v ČR podle výsledků VŠPS – 4. čtvrtletí 2008*. [online]. 2008. Dostupný z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/czam020209.doc>>.
- [29] MEJSTRÍK, B. *Vzdělanost žen roste rychleji než vzdělanost mužů* [online]. 2008. Dostupný z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/BF0031A015/\\$File/311108a09.pdf](http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/BF0031A015/$File/311108a09.pdf)>.
- [30] MEJSTRÍK, B. *Zaměstnanost a nezaměstnanost v ČR podle výsledků výběrového šetření pracovních sil – roční průměry 2007* [online]. 2007. Dostupný z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/800032D6A3/\\$File/31150810.pdf](http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/800032D6A3/$File/31150810.pdf)>.
- [31] ŠTASTNOVÁ, P aj. *Potřeby zaměstnavatelů z pohledu analýzy inzertní nabídky zaměstnání a názorů pracovníků personálních agentur*. Praha: Národní ústav odborného vzdělávání, 2008. s 52.
- [32] VOJTĚCH, J; FESTOVÁ, J. *Shoda dosaženého vzdělání a vykonávaného zaměstnání*. Praha: Národní ústav odborného vzdělávání, 2002. s. 3.

Seznam zkratek

ČR	Česká republika
EU	Evropská unie
ILO	International Labour Organization (Mezinárodní organizace práce)
KKOV	Klasifikace kmenových oborů vzdělání
MŠ	Mateřská škola
MŠMT ČR	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR
MZ	Maturitní zkouška
NH	Národní hospodářství
OU	Odborné učiliště
SOŠ	Střední odborná škola
SOU	Střední odborné učiliště
VL	Výuční list
VOŠ	Vyšší odborná škola
ZŠ	Základní škola